

JIHOČESKÁ UNIVERZITA V ČESKÝCH BUDĚJOVICÍCH

FILOZOFICKÁ FAKULTA

ÚSTAV ROMANISTIKY

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Incká a evropská perspektiva v Comentarios reales Inky Garcilasa de la Vegy

Vedoucí práce: PhDr. Josef Prokop, Ph.D.

Autor práce: Bc. Anna Škrabánková

Studijní obor: Španělský jazyk

Ročník: 3

2013

PROHLÁŠENÍ

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma „Incká a evropská perspektiva v Comentarios reales Inky Garcilasa de la Vegy“ vypracovala samostatně s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 sb. v plném znění souhlasím se zveřejněním své diplomové práce, a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly, v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb., zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

České Budějovice dne:

podpis autora:

PODĚKOVÁNÍ

Na tomto místě bych ráda poděkovala panu PhDr. Josefu Prokopovi, Ph.D. za odborné vedení mé práce, poskytnuté konzultace a cenné rady a připomínky, které mi při jejím vypracování poskytl.

Anotace:

Tato diplomová práce se zabývá fenoménem mestizaje a hledáním incké a evropské perspektivy v *Comentarios reales* Inky Garcilasa de la Vegy. Práce přináší obecný náhled do problematiky mestizaje, konkrétně jsou pak zkoumány incké a evropské perspektivy na díle Inky Garcilasa de la Vegy, který byl jedním z prvních mesticů narozených v Novém světě.

Klíčová slova: konkvista, mestizaje, transkulturalizace, národní identita, incká perspektiva, evropská perspektiva

Annotation:

The thesis deals with the phenomenon of mestizaje¹ and searches for Ink and European perspective of the issue in The Royal Commentaries of the Incas by Inca Garcilaso de la Vega. The paper offers a general view into the problems of mestizaje. Ink and European perspectives are studied in the work of Inca Garcilaso de la Vega who was one of the first man of mixed race born in the New World.

Key words: conquest, mestizaje, transculturalization, national identity, Ink perspective, European perspective

¹ mixing of human races

Obsah

1. Úvod.....	8
2. Historický úvod.....	11
2.1. Incká říše	11
2.2. Renesanční společnost ve Španělsku	12
2.3. Objevení a dobytí Peru.....	14
3. Mestizaje – definice pojmu a úvod do problematiky.....	17
3.1. Mestizos jako společenská skupina postrádající identitu	18
4. Comentarios reales.....	25
4.1. Comentarios reales – důvod jejich sepsání	25
4.2. Comentarios reales – struktura díla	27
4.3. Prameny, ze kterých Inka čerpá	27
5. Comentarios reales – incká a evropská perspektiva.....	30
5.1. Inca Garcilaso de la Vega – „být mestizem“	31
5.2. Inkův vztah s otcem a jeho španělské kořeny	37
5.3. Garcilasovy indiánské kořeny	45
5.4. Inca Garcilaso de la Vega a náboženská otázka.....	47
5.5. Inca Garcilaso de la Vega jako tlumočnick mezi dvěma kulturami.....	52
6. Závěr	56
7. Resumen.....	61
8. Seznam použité literatury.....	66
8.1. Primární textové prameny	66
8.2. Sekundární textové prameny	67
8.3. Studie.....	70

1. Úvod

Jako téma diplomové práce jsem si zvolila *inckou a evropskou perspektivu v Comentarios reales Inky² Garcilasa de la Vegy*. Jsem ráda, že jsem mohla na práci pracovat především během studijního pobytu Erasmus na Granadské univerzitě, tedy nedaleko od míst – Córdoby a Montilly, kde Inka Garcilaso de la Vega žil v letech 1560-1616. Měla jsem tak přístup k pramenům, bez kterých by tato práce mohla vzniknout jen stěží.

Necháme-li stranou domorodou literaturu, která na americkém kontinentě vznikala ještě před španělskou konkvistou, a která měla z důvodu neexistence písma především ústní charakter, patří mezi první díla, která v Americe vznikala, právě kroniky. Jedná se o díla, která jsou z velké části historiografická, a která byla psána prvními dobyteli, misionáři vzdělanci či dobrodruhy, kteří se v Novém světě usadili. Mnozí z nich se přímo účastnili konkvisty a jejich díla se tak stala důležitými historickými prameny. Témata pojednávána v této práci, tedy mestizaje³ a hledání latinskoamerické identity, vzbuzovala a stále vzbuzují zájem hispanistů z celého světa. Existuje celá skupina vědců, kteří se věnují studiu Inky Garcilasa de la Vegy a jeho odkazu. Nalezneme mezi nimi literární historiky, etnology, historiky, antropology, ale také například psychoanalytiku. Mnoho z nich zasvětilo studiu Inky Garcilasa de la Vegy a jeho díla celý svůj profesní život.

Díky zkoumání Garcilasova díla, ale také detailnímu studiu historie, děl ostatních kronikářů, zkoumání Garcilasovy pozůstalosti a letitému hledání a práci v archivech máme dnes cenné prameny, na jejichž základě vznikla i tato práce. Historiografické studium Inky Garcilasa de la Vegy bylo započato známým prolovem, který na Universidad Mayor de San Marcos en Lima pronesl v roce 1916 s názvem *Elogio del Inca Garcilaso*, tedy *Chvála Inky Garcilasa*, José de la Riva Agüero. Dnes máme celou řadu vynikajících odborníků, díky kterým může být dílo Inky Garcilasa de la Vegy interpretováno. Za všechny jmenujme alespoň Raúla Porrased Barrenechea, Aurelia Miró Quesadu nebo Josého Duranda.

² Vzhledem k častému skloňování autorova jména, uvádíme i v nominativu Inka, namísto španělského Inca.

³ Španělské slovo mestizaje označuje míšení odlišných etnických ras.

V roce 1992 pak vznikl projekt, který byl nazván *Programa Montilla*. Tohoto roku se v andaluské Montille, – tedy místě, kde Inca Garcilaso de la Vega žil v letech 1561 - 1591, sešli badatelé z univerzit z celého světa, aby společně studovali kulturu andského světa a debatovali o fenoménu mestizaje v celé jeho složitosti. Předmětem diskuzí a seminářů byl samozřejmě také Inca Garcilaso de la Vega a jeho dílo. Cílem projektu bylo mimo jiné i navázání spolupráce napříč hispanoamerickými zeměmi. K setkávání vědců, kteří se zabývají studiem Inky Garcilasa de la Vegy nejen v Montille, ale na univerzitách celého světa, dochází pravidelně, některé přednášky z těchto setkání vyšly i v tištěné podobě, za všechny jmenujme alespoň *Jornadas del Inca Garcilaso*.

Jak již bylo řečeno, jako téma práce jsem si vybrala *inckou a evropskou perspektivu v Comentarios reales Inky Garcilasa de la Vegy*. Období dobývání a následné kolonizace Latinské Ameriky je pro mě velmi zajímavé, a je škoda, že je mu v české hispanistice věnováno poměrně málo prostoru, o čemž svědčí i nedostupnost základní literatury. Doufám, že by tato práce mohla být přínosem pro studenty hispanistiky, kteří by se v pojednávaném tématu rádi základně zorientovali, a zároveň věřím, že by jim práce mohla posloužit jako inspirace k hlubšímu studiu dalších pramenů. Objevení Latinské Ameriky byl významný historický moment, kdy došlo ke střetu dvou rozdílných světů, etnik, kultur a náboženství. Začala se rodit první generace mesticů – tedy potomků Španělů a indiánů. Spolu s první generací mesticů se v hispanoamerické společnosti velmi brzy objevuje také problém hledání vlastní identity. Nezávislosti na Španělském impériu dosáhla většina latinskoamerických států počátkem 19. století. Potomci Evropanů, indiánů a černochů se však s otázkou kulturní identity museli určitým způsobem konfrontovat již od počátku konkvisty a i dvě století po vyhlášení latinskoamerické nezávislosti zůstává tato otázka stále aktuální. Anna Housková v eseji *Kulturní svébytnost hispánské Ameriky* (1998: 10) cituje z díla *Del amor y otros demonios* Gabriela García Márqueze:

„To říkáte proto, že jste Španěl, namítl Abrenuncio. V mém věku a při tom kolik všelijaké krve se ve mně smísilo už ani dost dobře nevím, odkud pocházím, řekl Delaura. Ani kdo vlastně jsem. V těchto končinách to neví nikdo, prohlásil Abrenuncio. A myslím, že bude trvat celá staletí, než to zjistí“.

V této práci se tedy budu snažit přiblížit osobnost a dílo Inky Garcilasa de la Vegy, jakožto jednoho z prvních míšenců, kteří se v Novém světě narodili. Aurelio Miró Quesada ve svém díle *Estudios Garcilasistas* (1971: 422) označil *Comentarios* jako

nejdůležitější dílo peruánské literatury a Menéndez y Pelayo o *Comentarios* prohlásil, že se jedná o nejautentičtější knihu, která kdy byla napsána (López Baralt, 2011: 16).

Dnes je tato kronika považována za základní antropologický a historický pramen andského světa. I dnes, čtyřista let po jejím vydání, vzbuzuje jak zájem literárních badatelů, tak i čtenářů, kteří udržují Inkovo dílo neustále živé. Mercedes López Baralt uvádí, že Inka je znám především jako historik, je však mnohem více – překladatel, lingvista, filolog, spisovatel a etnolog. Podle Baralt zastává Inka ve svém díle roli antropologa *avant la lettre*, to znamená, že byl antropologem v době, kdy tato vědní disciplína ještě nebyla definována (2011: 76).

První část práce představuje stručný historický úvod do problematiky. Popisujeme strukturu a fungování incké říše před španělskou konkvistou a také společensko-kulturní situaci Španělska na přelomu XV. a XVI. století. Následně je v hlavních bodech popsáno dobytí Peru, tedy moment, kterým byl vlastně celý proces mestizaje započat. Další část práce se pak zabývá procesem mestizaje jako takovým. Zbývá část práce představuje vlastní analýzu *Comentarios reales*. Při rozboru díla se zabýváme inckými či evropskými perspektivami, které lze v díle nalézt. V práci často citujeme přímo z primárního textu *Comentarios reales*. Citované pasáže pak nadále rozebíráme a analyzujeme, jako metodologický postup byla tedy zvolena textová analýza. Jelikož *Comentarios reales* nebyly doposud do češtiny přeloženy, byl u citovaných pasáží použit vlastní překlad, s jedinou výjimkou, kdy jsme u citované části použili již existující překlad Anny Houskové. Existuje řada různých vydání *Comentarios*, často se však publikují pouze výběry či zkrácené verze díla, za všechny jmenujme například *Comentarios reales (selección)*⁴ (Garcilaso de la Vega, 1996), které opakovaně vydává Catedra, nebo edice Aurelia Miró Quesady (Garcilaso de la Vega, 1985), která je dostupná v Biblioteca de Ayacucho. V práci jsme vycházeli z elektronické edice *Comentarios*, kterou pro nekomerční účely vydal v roce 2009 Simon Chara. Dle editora se jedná o kompletní přepis původního vydání *Comentarios* (Garcilaso de la Vega, 1609), které bylo vydáno roku 1609 v Lisabonu v edici Pedra Crasbeecka. Druhá část, známá spíše pod názvem *Historia general del Perú*, byla poprvé vydána rok po autorově smrti, tedy roku 1617 v Córdobě. Přepis druhé části vydal Simon Chara v roce 2009 a i toto vydání je dle editora kompletním přepisem vydání z roku 1617.

⁴ (výběr)

2. Historický úvod

Tato kapitola práce představuje stručný historický úvod do problematiky mestizaje. Nejprve krátce představíme dva odlišné světy, tedy Inckou říši a její fungování předtím, než byla kolonizována Španěly, a také španělskou společnost XVI. století, tedy v období její největší expanze do Latinské Ameriky. Poté stručně popíšeme také dobytí Peru Španěly, tedy významný dějinný okamžik, kdy se střetávají dvě odlišná etnika, světy i kultury. Při psaní této kapitoly jsme vycházeli jednak z primárního zdroje, tedy z první části *Comentarios reales*, jednak z další sekundární literatury, která se zabývá historií Peru. Odkazy na tuto literaturu jsou uvedeny v závěrečném bibliografickém soupisu použitých zdrojů.

2.1. Incká říše

Jedním z hlavních historických pramenů, který popisuje inckou civilizaci, je právě první část *Comentarios reales*. Až do dnešních dnů nemáme o incké říši, jejím vzniku i fungování kompletní informace. Většina autorů uvádí, že inkové původně obývali oblasti kolem jezera Titicaca, odkud pak ve 12. století došli až do Cuzca, kde si postupem času podrobili ostatní kmeny a položili tak základy své mocné říše. Křížová ve svém díle *Inkové* (2006: 35) uvádí, že inkové nazývali svou říši Tahuantinsuyu neboli „Čtyři díly světa“. Sám Inka Garcilaso de la Vega hovoří o původu říše v *Comentarios*. Vypráví, že svět zasáhla velká potopa, po které se objevil muž, který rozdělil svět na čtyři části, a každé části přidělil jednoho vládce:

„Říká se, že poté co vody opadly, objevil se v Tihuanaku muž, který byl tak mocný, že rozdělil svět na čtyři části, které svěřil čtyřem mužům. Tito muži byli nazváni králi. První z nich se jmenoval Manco Capac.....Říká se, že Manco Capac se vydal na sever a došel až do údolí Cuzca, kde toto město založil ,podrobil si jeho obyvatele a dal jim vzdělání“⁵ (Garcilaso de la Vega, 2009: 53).

Inka Garcilaso de la Vega dále uvádí, že podle pověstí byl tedy Manco Capac prvním panovníkem incké říše a ostatní králové byli jeho potomci.

⁵ „Dicen, pues, que cesadas las aguas, apareció un hombre en Tiahuanacu,que fue tan poderoso que repartió el mundo en cuatro partes, y las dio a cuatro hombres, que llamó reyes: el primero se llamó Manco Capac.....Dicen que el Manco Capac fue hacia el norte y llegó al valle del Cozco y fundó aquella ciudad, y sujetó los circunvecinos, y los doctrinó. (Garcilaso de la Vega, 2009: 53)

Incká společnost byla velmi dobře organizovaná a řídila se pevně danými pravidly. Křížová (2006: 30) uvádí, že za panování jedenáctého inky Huayna Capaka (1493-1525) dosahovala vzdálenost mezi její severní a jižní hranicí délky 5000 kilometrů, celá říše měla okolo třiceti milionů obyvatel, kteří náleželi k mnoha desítkám etnik. Tato etnika se mezi sebou jazykově i kulturně lišila. Křížová (2006: 35) dále uvádí, že v čele říše stál panovník, *sapa inka*, neboli syn Slunce. *Sapa inka* byl v říši představitelem nejvyšší moci a veškeré ostatní obyvatelstvo mu bylo zcela podřízeno. Říše byla správně rozdělena na čtyři provincie. V čele těchto provincií stáli tzv. *apo* nebo-li správci, kteří byli dosazeni inkou. Každá provincie byla dále rozdělena na menší politické útvary. Tyto útvary se vždy soustředily kolem jednoho města, kde sídlil místní vládce *curaca*. Další sociální skupinu představovali kněží, kteří se starali o náboženské záležitosti, jakými bylo například provádění obětí, hovoření s mrtvými předky či věštění z lamích vnitřností. I prostý rolník se mohl v incké říši dostat mezi společenskou elitu, pokud se o to zasloužil v boji (Křížová, 2006: 38).

2.2. Renesanční společnost ve Španělsku

Abychom lépe pochopili celý problém mestizaje, osobnost Inky Garcilasa de la Vegy i střet dvou zcela odlišných kultur, – tedy indiánské a evropské, které se v době dobývání Ameriky nacházely každá na zcela jiné společensko-kulturní úrovni, podíváme se nyní krátce i na společensko-politickou situaci renesančního Španělska, jelikož kultura a hodnoty, na kterých renesanční Španělsko stálo, byly přeneseny do Nového světa, kde se mísily s kulturou domorodou a byly jí více či méně přijímány.

V době, kdy Španělé začali pronikat do Nového světa, se Španělsko nacházelo v období ekonomické prosperity a asketické pojetí světa typické pro středověk pomalu ustupovalo modernějšímu náhledu na svět. Společnost byla stále méně feudální a výrazně se prosazovala nová měšťanská třída, která o své místo pod sluncem brzy soutěžila s aristokracií. Celé období renesance je označováno také jako tzv. *Siglo de oro*, tedy zlatý věk, ve kterém docházelo k velkému rozkvětu veškerého druhu umění i vědění. Obecně se pojmy renesance a humanismus používají bez rozdílu k označení období trvajících od poloviny patnáctého do druhé poloviny šestnáctého století. Dle kolektivu autorů *Dějiny Španělska* (1994: 214), můžeme renesanci chápat jako oživení

klasického, řecko-římského, starověku a humanismus potom jako intelektuální pojem renesance. Humanismus se šířil z Itálie a důležitým okamžikem pro jeho šíření ve Španělsku byl moment, kdy se významní italští učenci, za období vlády Katolických králů,⁶ začali usazovat ve Španělsku. Za jeden z charakteristických rysů španělské renesance je považováno začlenění nových tendencí evropského novověku do tradic křesťanského humanismu.

Joseph Pérez v eseji *El tránsito de la edad media a la moderna* (1994: 39) konstatuje, že renesanční společnost byla více aristokratická než měšťanská. Měšťanská třída, zastoupená především bohatými obchodníky, měla ve společnosti významné zastoupení, ve skutečnosti však aspirovala na to začlenit se mezi aristokracii. Být šlechticem ve Španělsku té doby bylo doslova otázkou cti. Ti, kteří patřičného postavení nedosáhli ve Španělsku, spatřili svou šanci v Novém světě, a tak byly hodnoty, na kterých byla postavena španělská renesanční společnost, později přeneseny i na americký kontinent. Joseph Pérez (1994: 40) cituje z díla latinskoamerického kronikáře *Las Casas Brevísima relación de la destrucción de las Indias*:

„Příčinou smrti tolika křesťanských duší bylo to, že motivováni nenasytnými ambicemi a lakotou, bylo jejich jediným cílem zbohatnout za velmi krátkou dobu a dosáhnout ve společenském žebříčku postavení, které jim ani nenáleželo[...].“⁷

Jinými slovy, Las Casas odsuzuje lakotu a ambice dobyvatelů, kteří chtěli zbohatnout a zaujmout vysoké společenské postavení, které jim nenáleželo. Podobné názory na mentalitu konkvistadorů lze najít v celé řadě dalších dobových textů. Ušlechtilost se v té době považovala za něco, co si nelze koupit, ale co si musí člověk zasloužit, být šlechticem automaticky znamenalo získat úctu ostatních. Aristokracie nebyla v renesančním Španělsku kastou zcela uzavřenou, ale dostat se do ní nebylo vůbec snadné. José Pérez je toho názoru (1994: 41), že hlavní motivací dobyvatelů bylo stát se co nejrychleji pány a požívat všech privilegií tradiční šlechty, přičemž přání

⁶ Katoličtí králové Isabela Kastilská a Ferdinand Aragonský vládli ve Španělsku v letech 1479-1504 (Chalupa, 2011: 506).

⁷ „La causa por que han muerto y destruido tantas y tales y tan infinito número de ánimas los cristianos, ha sido solamente por tener por su fin último el oro y henchirse de riquezas en muy breves días y subir a estados muy altos y sin proporción de sus personas, conviene a saber, por la insaciable codicia y ambición que han tenido[...].“ (Pérez, 1994: 40).

rychle zbohatnout bylo na druhém místě, a dodává, že Španělé se v Americe chovali stejně, jako se během rekonkvisty⁸ chovali předci španělských šlechticů XVI. století. Válka jim umožnila stoupnout ve společenském žebříčku, získat majetek a společenské uznání. Pérez cituje Gómaru (1994: 41), který uvádí:

„Jakmile byla ukončena válka s Maury začala válka s indiány, a tak Španělé neustále bojovali s nevěřícími.“⁹

2.3. Objevení a dobytí Peru

V krvi Inky Garcilasa de la Vegy se mísily dvě odlišná etnika, kultury, náboženství, pohledy i chápání a vnímání světa. Tyto odlišné perspektivy, jejich prolínání či souboj se snažíme nacházet i v jeho výjimečné kronice, která je také unikátním historickým pramenem k poznání dějin incké civilizace i následného dobytí říše Španěly. Abychom celou problematiku dobře uchopili, podíváme se nejprve na samotný prvopočátek *mestizaje*, tedy na moment, kdy Španělé začali objevovat a dobývat Nový svět.

Carlos Fernández v díle *Pizarro y la conquista del Perú* (1995: 21) uvádí, že v období španělské konkvisty představovalo Peru velkou říši, která zahrnovala Peru, tak jak jej známe dnes, Ekvádor, Bolívii a Chile. S příchodem incké civilizace začalo v Peru období rozkvětu a Cuzco se změnilo ve velkou a prosperující metropoli. Pojmenování „Peru“ nepochází od původního obyvatelstva, ale od Španělů a vzniklo na základě chybné interpretace indiánského slova, které znamená río – řeka.

Rok 1492 se zapsal do dějin jako rok, kdy byla objevena Amerika. O objevení a dobytí dnešního Peru se zasloužil Francisco Pizarro. John Hemming v díle *Dobytí říše Inků* (1970: 16) uvádí, že roku 1522 došlo k seznámení tří mužů – Francisca Pizarra, Diega de Almagra a Hernanda de Luque, kteří společně začali plánovat objevnou výpravu. Ta se, jak uvádí Hemming (1970: 16), uskutečnila roku 1524, skončila však neúspěšně. Francisco Pizarro se poté na nějaký čas vrátil do Španělska, odkud začal organizovat další výpravu. John Hemming (1970: 18) dále uvádí, že roku 1530 Pizarro

⁸ Rekonkvista – Boj za osvobození Španělska od muslimské invaze, který byl započat muslimskou invazí roku 711 a skončil roku 1492 dobytím posledního muslimského království v Granadě (Dějiny Španělska, kolektiv autorů, 1995: 137).

⁹ „En acabándose la conquista de los moros se comenzó la de los indios para que siempre peleasen los españoles con infieles“ (Pérez, 1994: 41).

vyplul z Panamy. Společně s armádou, která čítala asi 180 mužů a 37 koní, se chystal dobýt vzkvétající incké impérium, které mělo mnoho obyvatel a poměrně vyspělý společensko-sociální systém. Po několika měsících od začátku expedice se Pizarro dostal do inckého města Tumbes, kde se dozvěděl o občanské válce, která incké impérium značně oslabilo a rozdělila. „*Pizarrovi muži měli zcela mimořádné štěstí, že vkročili do Peru právě ve chvíli zvířených vášní, uprostřed války o dynastické následovnictví*“ (Hemming, 1970: 19).

Když zemřel Inka Huayna Cápac, jeho dva synové Atahualpa a Huáscar spolu začali bojovat o převzetí moci nad inckou říší. Huáscar byl poražen a uvězněn a Atahualpa obsadil hlavní město Cuzco. Pizarro si velmi dobře uvědomoval, že je třeba této nestabilní politické situace využít ve svůj prospěch. Rozhodl se proniknout dál do incké říše a osobně se setkat s Atahualpou, který v té době, roku 1532, pobýval v Cajamarca. Součástí Pizarrovy expedice byl i kněz Vicente de Valverde, a byl to právě on, kdo navázal první kontakt s Atahualpou. Vyzval ho k podrobení incké říše Pizarrovi, na což Atahualpa reagoval odmítavě. Pizarro proto i se svou výpravou vtrhl do Cajamarky, kde na nic nečekající indiány zaútočil. Mnoho z nich bylo pozabíjeno a Atahualpa byl zatčen a uvězněn. Hemming (1970: 46) uvádí, že Atahualpa se snažil z vězení uniknout a jako výkupné za své propuštění nabídl Pizarrovi velké množství zlata. Pizarro s nabídkou na oko souhlasil, ve skutečnosti se však Atahualpu osvobodit nechystal. „*Atahualpa, tak jak již bylo dříve předpovězeno, ztratil veškerou naději na osvobození, a doznal se ke svým činům, ve strachu ze smrti, která nadešla dva týdny poté, co spatřil kometu*“¹⁰ (Garcilaso de la Vega, 2009: 97). Atahualpa byl předveden před tribunál, obviněn z vraždy svého bratra, konspirace proti Španělům, uctívání pohanských božstev a byl odsouzen k smrti.

Jeho poprava byla pouze počátkem dalších válek a povstání. K neshodám, které nastaly na španělské straně, se přidaly boje mezi samotnými inky. Carlos Fernández v díle *Pizarro y la conquista del Perú* (1995: 30) uvádí, že roku 1533 založil Pizarro Limu – pozdější hlavní město Peru. Po první společné expedici se cesty Pizarra a Almagra v důsledku neshod a vzájemné rivality rozdělily. Almagro se nikdy nesmířil

¹⁰ „*Atahualpa conforme a sus pronósticos, perdió toda la esperanza de su libertad y se certificó en el temor de su muerte, la qual sucedió dentro de quinze días después que vio la cometa*“ (Garcilaso de la Vega, 2009: 97).

s tím, že při svých objevných cestách nedosáhl takového úspěchu jako Pizarro. Roku 1537 se Almagro zmocnil Cuzca. Nastalo období nepokojů, kdy se proti sobě postavili sami Španělé podporující jednu či druhou stranu. Roku 1538 byl Almagro uvězněn a následně zabit Hernandem Pizarrem – bratrem Francisca Pizarra. Pizarrovův bratr Gonzalo se postavil do čela Peru v roce 1544, snil o oddělení Peru od španělské koruny, a povstal proti místokráli, byl však poražen v bitvě u Añaquita. Po jeho smrti se pacifikace země ujal Pedro de la Gasca. Nicméně inkové, kteří byli připraveni o své vlastní území, z politické scény nezmizeli. Mocenské boje a nepokoje, které se v říši inků udály ještě před španělskou konkvistou, kdy se, jak již bylo řečeno, proti sobě postavili dva bratři Atahualpa a Huáscar, byly v incké společnosti stále přítomné. Jejich potomci, nesmiřeni se španělskou invazí, pokračovali ve vzájemné nenávisti, která je stavěla proti sobě. Zájmy inků, mesticů i Evropanů se vzájemně překrývaly (Fernández, 1995: 46-58).

Válku proti Španělům a boj za záchranu inckého impéria započal roku 1536 Manco Inca – jeden ze synů Huayna Cácapa. Po osmi měsících krvavých bojů byl však Španěly poražen. Později se se Španěly na nějaký čas spojil a žádal Pizarra o povolení bojovat proti tzv. atahualpistům – příznivcům Atahualpy. Vedením milice byl pověřen Quizquis, který byl nakonec zabit vlastními vojáky, kteří se odmítli Španělům postavit. Roku 1545 byl Manco Inca zabit Almagrem. Moc po něm převzal jeho druhý syn Titu Cusi Yupanqui, který po své smrti přenechal trůn Túpacu Amarovi I. Ten měl válečného ducha a odmítal se smířit s podrobením inckého impéria Španělům. Dobyvatelé v něm spatřili možné nebezpečí a místokrál proto nařídil jeho dopadení. I přes svou snahu o útěk byl Túpac Amaru nakonec dopaden a velmi rychle odsouzen k popravě. Dne 24. září 1572 tedy umírá poslední muž incké dinastie a končí tak i 36 let válečných snah o obnovení inckého impéria.

3. Mestizaje – definice pojmu a úvod do problematiky

Objevení Nového světa Kryštofem Kolumbem 12. října roku 1492, znamenalo vznik nového typu člověka, který je svými charakteristikami naprosto specifický. Dobyvatelé a kolonizátoři započali v Latinské Americe proces *mestizaje*¹¹ neboli míšení ras a od XV. století dochází na latinskoamerickém kontinentu k soužití tří etnicky odlišných skupin, které Baquero klasifikuje takto (1991: 29): „*Los que estaban ahí*“, tedy ti, kteří už na kontinentu byli, neboli domorodé obyvatelstvo, „*los que llegaron para quedarse*“, tedy ti, kteří přijeli, aby se na kontinentu usadili, neboli Evropané a „*los que fueron llevados por fuerza*“, tedy násilně dovezené obyvatelstvo, čímž má autor na mysli Afričany.

Indiáni, Evropané a Afričani byli nuceni naučit se vzájemnému spolusoužití. Ani jedna z těchto etnických skupin už nikdy nebyla tím, čím byla před kolonizací Ameriky. Vznikl nový typ člověka – mestizo – neboli míšenec.

Baquero uvádí (1991: 29):

„Ať už docházelo k míšení krve nebo ne, mísily se lidské duše, jazyky, náboženství a pověry, zvyky, pocity smutku i radosti.“¹²

Rozlehlá teritoria byla pomalu obydlována a populace se mezi sebou mísila. Indiáni, běloši i černoši přestali být tím, čím byli dříve, a stali se z nich Američané. Nemísila se pouze fyziologicky odlišná těla, ale především odlišný způsob života, různé jazyky i náboženství.

Tato kapitola představuje obecný úvod do problematiky mestizaje, vysvětlujeme jak byl tento proces započat a jaké bylo společensko-politické postavení prvních mestizů, kteří se v Novém světě narodili. Celá problematika mestizaje představuje velmi složité téma, kterému by mohla být věnována samostatná diplomová práce. Postavení mestizů v rámci latinskoamerické společnosti mělo samozřejmě svůj vývoj. V této práci jsme se

¹¹ Termín *mestizaje* pochází z latinského adjektiva *mixticius*, který označuje člověka narozeného ze smíšených ras.

¹² „*Mezclánse o no las sangres, se entremezclaban las almas, las palabras, las creencias y supersticiones, las costumbres, los sentimientos de pena y alegría*“ (Baquero, 1991: 29).

však v popisu společensko-politického postavení mestizů omezili přibližně na léta 1492-1616, tedy rok, ve kterém autor *Comentarios reales* a jeden z prvních míšenců, kteří se v Novém světě narodili, zemřel.

3.1. Mestizos jako společenská skupina postrádající identitu

Magnus Mörner ve studii *El Inca Garcilaso, el mestizaje y el encuentro de culturas en hispanoamerica* (1994: 172) uvádí, že Evropané si dokázali podmanit Nový svět především díky své technologické a vojenské převaze. Pocit vítězství a převahy způsobil, že se na domorodé obyvatelstvo jiné barvy pleti začali dívat s opovržením. Španělé byli přesvědčeni, že na „barbarském“ kontinentě šíří pravdu, poznání a jediné správné náboženství – katolickou víru. Téměř ihned na kontinent implantovali svůj společenský, ekonomický, právní, vojenský i politický systém. Domorodé i přivezené obyvatelstvo se muselo Španělům podrobit. Indiáni a černoši byli ze společenského života prakticky vyloučeni. Nedostatek španělských žen na kontinentě v prvním období konkvisty způsobil, že se Španělé, aby uspokojili své sexuální potřeby, začali mísit s domorodými ženami a dali tak vzniknout první generaci mesticů, která se stala terčem veřejného opovržení. Napůl Španělé napůl indiáni nebyli tito míšenci zcela přijímáni ani jedním společenstvím svých rodičů a snadno se tak ocitli na jakémsi pomyslném okraji obou kultur. Mörner dodává, že předsudky společenské dominovaly nad předsudky rasovými. „*Společnosti složené z různých ras, prošly celou řadou více či méně závažných problémů, které se zdály být rasového charakteru, ale jejichž kořeny měly sociokulturní povahu*“¹³ (Mörner, 1994: 172).

Spojení prvních iberských kolonizátorů s domorodými ženami usnadnil i fakt, že ve většině indiánských kmenů nebyl sexuální kontakt domorodých žen s cizinci považován za tabu. Pro ilustraci problému připomeňme, že na jihu Spojených států docházelo po celé generace k sexuálnímu kontaktu mezi bělochy a černoškami, aniž by se tímto jakkoliv změnily jejich rasové předsudky. Mörner dále dodává: (1994: 172)

„*Jinými slovy, proces mestizaje, který byl započat ihned, jakmile se Kolumbus dotkl země na ostrově Guanahani, vznikl jednoduše z přání uspokojit přírodní instinkt a nemá absolutně nic společného s neexistencí předsudků*“¹⁴

¹³ „*Las sociedades multiraciales han llegado a experimentar problemas y conflictos más o menos graves, aparentemente raciales, pero cuyas raíces han sido de índole sociocultural*“ (Mörner, 1994: 172).

Počet Evropanek, které se usadily v Americe, byl na počátku konkvisty velmi nízký, v současné době však díky výzkumům profesora Boyda – Bowmana ze Spojených států víme, že v průběhu 16. století jejich počet na kontinentě neustále rostl, až dosáhl přibližně okolo roku 1600 třetiny z celkového počtu všech žen. To znamenalo, že dříve či později nakonec mohli Španělé opustit své indiánské družky a oženit se se Španělkami, aby tak dostali tradicím, které v sobě měli hluboce zakořeněny. Uzavření manželství mezi Španěly a indiánkami nebylo nikdy zákonem zakázáno, prakticky k němu ale téměř nedocházelo. Vzhledem k tomu, že se indiáni stali podmaněnou rasou, ani ty nejvyšší společenské vrstvy se nemohli těšit opravdové úctě. Pokud byla uzavírána občasná manželství mezi Španěly a indiánkami, docházelo většinou ke spojení indiánky mající vysoké společenské postavení (inckých princezen nebo dcer významných inckých náčelníků) s muži, kteří patřili do střední nebo nižší společenské vrstvy. Mísení Španělů a indiánek tedy probíhalo mimo manželství a často bylo promiskuitního charakteru. Mnoho mesticů se rodilo ve španělských domech. Španělé, kteří pohrdali manuální prací, se stavěli do pozice aristokracie. Obklopovali se proto velkým počtem indiánských služebníků, kteří byli násilně donuceni opustit své rodné vesnice a odejít do města, aby tam pracovali pro španělské pány. V indiánských komunitách žilo mnoho osiřelých či ovdovělých kojných, které Španělé násilně vytrhli z jejich vesnic a proti jejich vůli je odvezli do měst. Tento čin ospravedlňovali tím, že jim poskytnou náležitou ochranu. Místo ochrany však tyto indiánské otrokyně našly pouze utrpení a ponížení, často byly znásilňovány španělskými pány, jejich služebnými a dokonce i černými otroky. Fermín del Pino Díaz ve studii *El mestizaje en los Andes y la obra del Inca Garcilaso desde una perspectiva antropológica* cituje guatemalského biskupa Juana Ramíreze a jeho svědectví z počátku 17. století (1994: 203):

„A tak násilím přivážejí indiánské vdovy, jejichž manželé zemřeli, a proti jejich vůli je vytrhují z jejich vesnic, aby se staly kojnými a dávaly mléko dětem Španělů nebo mestizů či mulatům. Své vlastní děti pak musí opustit, stejně tak jako své domy, kterým hrozí nebezpečí zániku. A ty, které nemají mléko, přivážejí do města, aby zde sloužily jako otrokyně. A ačkoliv tyto ženy dříve žily poctivě a ve cti, jsou nyní

¹⁴ „En otras palabras, el comienzo del proceso de mestizaje – iniciado tan pronto como Colón hubiera pisado la tierra en la isla de Guanahani se debía simplemente al deseo de satisfacer un instinto natural y no tiene que ver, en absoluto, con una falta de prejuicios“ (Mörner, 1994: 172).

*zneužívány španělskými pány a jiné černými otroky nebo jinými osobami, kteří se nebojí Boha a chtějí tyto ženy pouze využívat.*¹⁵

Nelegitimní postavení mesticů podpořil i další španělský zvyk, který nebylo možné do Indii přenést. Tímto zvykem máme na mysli věno, které musely španělské ženy do manželství přinášet. Některé ze Španělek, které se usadily v Novém světě, se nikdy neprovdaly pouze proto, že je jejich otcové nemohli vybavit náležitým věnem. Mezi indiány tento zvyk přinášet do manželství věno nikdy neexistoval. Kromě toho, i kdyby indiáni tuto španělskou normu převzali, jejich chudoba jim znemožňovala uspokojit ekonomické zájmy Španělů a manželství v té době bylo bezpochyby hlavně svazkem hájícím ekonomické zájmy jeho účastníků.

Už od počátku jejich existence byly mezi samotnými mesticí velké rozdíly. Jejich budoucí život ovlivňovalo především sociální postavení obou rodičů a také míra zájmu, kterou svým dětem projevovali. Některí mesticové zůstávali žít v domě svých matek v indiánských komunitách a byli vychováváni jako indiáni, jiní rozšířili řady neustále rostoucí městské populace. Mnozí z nich neměli stálou práci ani bydlení a byli najímáni Španěly pouze na sezónní práce. Jiní mesticové se věnovali obchodu nebo se vyučili řemeslu. Mesticové, kteří tvořili součást tzv. *casas principales* neboli španělských domů, byli vychováváni svými otci a jejich zákonnými manželkami, dědili majetek svých otců a ve výjimečných případech jim byly udělovány *enkomiendy*. Významnou roli při určení sociálního postavení mesticů mezi Španěly představoval společenský status jejich rodičů a vztah, kteří si k nim jejich otcové vytvořili.

Mesticové, kteří neměli práci a bezcílne se potloukali městem, byli společností vnímáni podobně jako černoši, mulati a španělstí vagabundi. Pilar Sanchíz Ochoa ve studii *Mestizaje y aculturación en América* cituje z dobového dopisu, který byl určen králi (1994: 206):

¹⁵ „*a las indias viudas, en siendo muertos sus maridos, las traigan por fuerza y las saquen de sus pueblos y casas contra su voluntad, para que vengan a ser chichiguas y den leche a sus pechos a los hijos de españoles o de mestizos o mulatos, dejando sus propios hijos desamparados y sus casas y hacendillas perdidas o en peligro de perderse. Y a las que no tienen leche las traen a la dicha ciudad para que sirvan, no dando ellas en sus pueblos mal ejemplo, sino antes, viviendo honestamente, guardando castidad y contienencia, las traen por fuerza a la dicha ciudad y se sirven de ella con mucho peligro de su castidad por ser perseguidas muchas veces de los señores de las casas donde sirven y otras de los negros esclavos y de otras personas desalmadas, que con poco temor de Dios quieren usar mal de ellas*“ (Pino Díaz, 1994: 203).

„Nemůžeme věřit mesticům ani mulatům ani Španělům, kteří se potulují v těchto oblastech“¹⁶

Autor dále uvádí (1994: 206):

„Mesticové jakožto rasová skupina postrádali identitu. To znamenalo, že neměli žádné společné kulturní charakteristiky, kterými bývá identita symbolizována (oblečení, jazyk, životní styl). Stejně tak chyběla kritéria, podle kterých by je bylo možné hodnotit a soudit. Tato kritéria jsou přitom pro identifikaci jakékoliv osoby v rámci stejné etnické či rasové skupiny nezbytná.“¹⁷

Španělé se cítili ostatním rasovým a etnickým skupinám nadřazení. Neustálé odsuzování a kritika indiánů měly především politické a historické důvody. Připomeňme, že v období španělské rekonkvisty docházelo po dlouhá staletí k soužití muslimů s křesťany a oba národy se mezi sebou mísily. Po dobytí Granady, poslední muslimské pevnosti, ke kterému došlo roku 1492, tedy v ten samý rok, kdy byla objevena Amerika, se změnil i pohled Španělů na mestizaje. Španělsko bylo tzv. očištěno a tzv. „limpieza de sangre“ neboli urozenost krve se stala důležitým aspektem myšlení i fungování španělské společnosti. Pokud jde o důvody politické, Španělé potřebovali přesvědčit krále i svět o potřebě mít indiány pod svou nadvládou, aby mohli dále užívat výhod, které jim tato nadvláda přinášela. Pilar Sanchíz Ochoa cituje dobový dopis králi, kde jsou indiáni charakterizováni takto (1994: 207):

[...] lidé, kteří potřebují být vedeni a řízeni jinými. Aby se chovali ukázněně platí na ně pouze strach a výhrůžky, a protože to jsou lidé bez cti a studu, není možné je nechat bez dozoru. Naopak je ctnost ponechat je v rukou těch, kteří je umí řídit a dobře s nimi jednat, a kteří je naučí dobrým mravům.“¹⁸

¹⁶ „Hay poco que fiar de mestizos y mulatos, ni de españoles que andan vagabundos en tanta abundancia en estas provincias“ (Sanchíz Ochoa, 1994: 206).

¹⁷ „Los mestizos carecían de identidad como grupo racial. Esas mismas circunstancias impidieron la utilización por parte de todos los mestizos, de idénticos rasgos culturales como símbolos de identidad (vestidos, lengua, etilos de vida), a la vez que su participación en los mismos criterios de evaluación y juicio, criterios imprescindibles para poder identificar a cualquier persona como miembro del mismo grupo étnico o racial“ (Sanchíz Ochoa, 1994: 206).

¹⁸ „[...] gente que quiere ser mandada y regida por otro y por temor y amenazas, porque por amor de la virtud y temor de la vergüenza y deshonorra no harán bondad, gentes que es crueldad dejarlos de su mano... y que es piedad grande ponerlos debajo de otros que los sepan regir y tratar bien, informándolos de buenas costumbres“ (Sanchíz Ochoa, 1994: 207).

Nicméně vůči mesticům se Španělé nevyjadřují tak negativně jako vůči indiánům, a to z toho důvodu, že téměř každý Španěl ve své vlastní rodině nějakého mestice měl. Mluvili jsme o tom, jak byli mesticové přijímáni bělochy. Jak se na ně ale dívalo domorodé obyvatelstvo? Indiáni, ačkoliv byli utlačováni, se cítili být skutečnými pány země, o kterou byli připraveni, a tento pocit hrdosti je vedl k tomu, že opovrhovali nejenom Španěly, ale také černochoy, mulaty a mestici, ve kterých spatřovali jakýsi živoucí symbol nadvlády Španělů.

Nenávist indiánů vůči mesticům byla možná zapříčiněná i privilegovaným postavením, kterému se těšili u Španělů. Mesticové měli ke Španělsku a evropské tradici blíže než indiáni a kulturu Evropanů či kreolů¹⁹ proto přejímali snáze než domorodé obyvatelstvo. Kromě fyzické podobnosti jakožto charakteristického rysu, který měli společný, nesdíleli mesticové jiné společné hodnoty ani kulturně-společenské znaky. Proto nám chybí jejich názory a soudy, které by pronášeli jako skupina. V dobových dokumentech se o svém míšeném původu zmiňují pouze tehdy, chtějí-li prokázat ušlechtilost rodu svých indiánských matek nebo upozornit na válečné zásluhy svých otců a dědů, prvních španělských dobyvatelů.

Segregace obyvatel, která byla prosazována španělskou korunou, nikdy neměla za cíl, jako součást organizační politiky v koloniální Americe, udržet tzv. *limpieza de la sangre* neboli urozenost krve, ale byla především prostředkem k eliminaci aspirací nižších společenských vrstev (indiánů, černochoů, mulatů, mesticů a dalších). Ani postoj církve soužití Španělů a indiánů nepodporoval, ale spíše podpořil segregaci obou etnik. Církev argumentovala tím, že chce chránit indiány, kteří se teprve začínali evangelizovat, před neřestmi Španělů, pravý a skrývaný důvod této segregace byl však ten, že církev chtěla mít nad indiány absolutní moc a převahu, aniž by musela soutěžit s enkomendory nebo s představiteli koruny.

Na počátku XVII.²⁰ století mesticové, v porovnání s ostatními etniky, tvořili stále málo početnou skupinu a byli více či méně integrováni do jedné či druhé etnické skupiny svých rodičů. Často byli svými otci uznáváni i legálně jako Španělé, a tak byli i vychováváni. Jak však počet mesticů ve společnosti narůstal, měli tendenci utvořit vlastní skupinu, což je přirozený sociologický jev. Opovržení, které Španělé cítili

¹⁹ Potomci Španělů narození v Americe.

²⁰ Inka Garcilaso de la Vega zemřel 22. Dubna roku 1616 v Córdobě.

k ostatním etnickým skupinám, včetně mesticů, bylo určováno i faktem, že lidé narození ze smíšených ras pocházeli z ilegitimních neboli nemanželských svazků. Mesticové, v jejichž žilách kolovala africká krev, měli navíc ještě společenské stigma otrockého původu.

Jak jsme již zmínili, postoje Španělů v Latinské Americe v jistém slova smyslu kopírovaly jejich postoje na Iberském poloostrově, kde byla vyžadována tzv. *limpieza de sangre* neboli urozenost krve, což ve Španělsku znamenalo absenci židovských či maurských předků. Magnus Mörner v eseji *El Inca Garcilaso, el mestizaje y el encuentro de culturas en hispanoamericana* (1994: 173) cituje z kroniky *Nueva crónica y buen gobierno*, kterou napsal indián Felipe Guaman Poma de Ayala. Ten popisuje mestice a mulaty následujícím způsobem: *Uzurpátorové, kteří ničí indiány, slouží Španělům a jsou ještě horší než oni.*²¹ Dále Mörner (1994: 173) cituje Ayalu, který uvádí: *„Z důvodu zneužití Španěly se indiánky stávají kurvami a rodí mnoho mesticů.*²²

V Latinské Americe tak vzniká zvláštní společnost založená na opozici a diferenciaci moci mezi španělskými pány na straně jedné a indiánskými a černými otroky, nevolníky a směsí všech třech ras na straně druhé. A mezi všemi těmito etniky se nacházejí mesticové – ani indiáni ani Španělé ani černoši. První generace mesticů nevěděla, kam vlastně patří. Cítili potřebu se někam zařadit, ale kdo byl vlastně jejich pánem? Španělský král, který se nacházel daleko v zemi, jejíž realitu si ani nedokázali představit? Enkomendor, do jehož rukou byli svěřeni? Nebo snad některý z posledních inckých monarchů, kteří se částečně snažili obnovit boj za záchranu inckého impéria?

Rozpolcenost jejich společenského postavení tížila tyto míšence více než jejich fyzický vzhled. Tato společnost, která byla také nazývána jako „*sociedad de castas*“ neboli kastovní společnost, byla výsledkem přenesení hierarchické, stavovské a korporativní společnosti Pyrenejského poloostrova do multirasového koloniálního prostředí. Pokud si společnost představíme jako hierarchicky rozdělenou pyramidu, pak pomyslný vrchol této pyramidy, který ve Španělsku zastávala šlechta, byl v Americe zastáván bělochy, nejprve těmi s poloostrova, později kreoly. Na nejnižším stupni pyramidy byli lidé velmi tmavé pleti, indiáni a černoši a uprostřed se pak nacházeli

²¹ „*Opresores y verdugos de los indios, en servicio de los españoles y aún peores que ellos*“ (Mörner, 1994: 173).

²² „*A raíz de los estupros de los españoles, las indias se hacen putas y paren muchos mesticillos*“ (Mörner, 1994: 173).

míšenci všech ras. Tento systém byl také nazýván jako *pigmentocracia*, což bychom mohli volně přeložit jako pigmentokracie neboli vláda dle barvy kůže.

Mörner (1994: 174) jmenuje dvě odlišná uspořádání společnosti, která lze snadno zaměnit, tzv. *teoría legal a realidad social*. Podle tzv. *realidad social*, – společenské reality, se indiáni nacházeli nejnižší na pomyslném žebříčku všech ras. Dalo by se říci, že černí otroci do jisté míry reflektovali autoritu a prestiž svých pánů. Díky bližšímu kontaktu se svými pány byli více ovlivněni tzv. procesem transkulturace. Otroek navíc svým postavením představoval pro svého pána určitou konkrétní hodnotu, která se dala vyjádřit penězi, což byla hodnota, kterou svobodní indiáni postrádali. Mörner dále uvádí (1994: 174,175) , že mesticové byli dle zákona vyloučeni z některých profesí, jakými byl například kněžský úřad. Mulati a zambové však mohli vykonávat pouze práce manuální. Jak mesticové, tak mulati, zambové, černoši a dokonce i Španělé a kreolové měli zakázáno usazovat se mezi indiány. Ačkoliv dnes v Peru nezaznamenáváme přítomnost mnoha lidí čistě negroidního vzhledu, okolo roku 1600 tam žil poměrně velký počet afrických otroků i svobodných černochů. Mulati nesměli studovat na univerzitách, což ovšem nebránilo tomu, že někteří z nich dosáhli vysokého stupně vzdělání pomocí samostudia.

Od dobytí Ameriky uplynulo dnes již pět století a termíny mestizo a mestizaje rozšířily a změnilly svůj význam a používají se bez rozdílu jak pro míšení biologické, tak pro míšení kulturní. Dnes není mesticem člověk, jehož fyzické rysy vykazují známky rasového křížení, ale mesticem je ten, kdo se nachází v určité společensko-ekonomické situaci.

4. Comentarios reales

4.1. Comentarios reales – důvod jejich sepsání

Valbuena Briones v díle *Literatura hispanoamericana* (1969: 41) uvádí, že Inka Garcilaso de la Vega trpěl po celý svůj život předsudky soudobé španělské společnosti. Snažil se dokázat, že krev, která proudí v jeho žilách „*del hombre mestizo*“, je hodna úcty a respektu, a tak když sepsával *Comentarios reales* nebo když překládal *Diálogos de Amor*²³ hledal především uznání. Myšlení španělské společnosti XVI. a XVII. století dobře vystihuje Lope de Vega, který ve svých *Comendadores de Córdoba* píše: „*Uznání je to, co závisí na ostatních. Být čestným a příčinným mužem ještě neznamena být uznáván*“²⁴ (Valbuena Briones, 1969: 41).

Roku 1571 se Inka účastní války v Alpujarras, a to bez nároku na žold. Snaží se tak prokázat svou věrnost a oddanost králi. Ten samý rok ovšem došlo v Peru k povstání Inky Tópaca Amaru a „los hijos mestizos“, napůl indiáni a napůl potomci španělských konkvistadorů, byli obviněni z nápomoci tomuto povstání. Sám Inka o této události referuje ve své kronice:

*A byli obviněni také mesticové, potomci dobyvatelů a indiánek onoho impéria*²⁵ (Valbuena Briones, 1969 :43). Víme také, že Inka finančně pomohl Juanu Ariasovi Maldonadovi, který byl z důvodu účasti na vzpouře vyhoštěn ze Španělska. Inkova hrdost byla citelně zasažena v roce 1562, kdy žádal u dvora o uznání otcových²⁶ zásluh na dobytí Peru. Zpočátku se vše zdálo být na dobré cestě až do okamžiku, kdy jeden ze členů „*Consejo de las Indias*,“ – „*Rady Indií*,“ označil Inkova otce, kapitána Sebastiána Garcilasa de la Vegu, za zrádce koruny. V bitvě u Huarina zanechal totiž Garcilasův otec svého koně Gonzalu Pizarrovi, který díky této pomoci zvítězil nad královským vojskem. Inkova žádost o uznání otcových zásluh byla proto zamítnuta. Inkův otec byl

²³ V roce 1568 I.G. de la Vega dokončil překlad *Dialoghi d'amore*, dílo židovského lékaře a filozofa Leóna Hebra. Tento překlad z italštiny byl ve Španělsku vydán o čtyři roky později pod jménem *Diálogos de amor* a ze všech překladů, které vyšly, je dodnes považován za překlad nejzdařilejší.

²⁴ „*Honra es aquella que consiste en otros*“ *Ser virtuoso un hombre y tener méritos no es ser honrado*“ (Valbuena Briones, 1969: 41).

²⁵ „*También entraron en acusación los mestizos, hijos de los conquistadores de aquel Imperio y de las indias naturales dél*“ (Valbuena Briones, 1969: 43).

²⁶ Inkův otec byl španělský konkvistador Sebastián Garcilaso de la Vega. Jeho osobnost přiblížíme víc v následujících kapitolách.

označen za zrádce i kronikáři Gómarou a Palentinem a jejich obvinění neponechal Inka ve svých *Comentarios* bez povšimnutí.

„A jako pravý křesťan přísahám, že mnoho událostí, o kterých jsem psal, jsem zkrátil, abych nebyl pokládán za příliš horlivého v oponování těmto autorům, zvláště pak Palentinovi, který přišel do této země pozdě a vyslechl zde mnoho povídek od prostého lidu, který si je vymýšlel tak, jak mu bylo líbo“²⁷(Garcilaso de la Vega, 2009 :522).

Jak Inkův otec, tak i jeho přátelé a příbuzní z matčiny strany byli španělskou korunou považováni za zrádce. Tyto události významně ovlivnily Inkův další osud a Garcilaso se rozhodl zasvětit zbytek svého života spisování textů, které měly mimo jiné za úkol hájit jeho čest a zlepšit veřejné mínění. Ospravedlnění spatřuje v Inkově díle také José Durand, kterého cituje Briones (1969: 43): „*Inkovy úvahy o skutečné hodnotě ušlechtilosti krve překvapují osobitým, velmi energickým a zapáleným tónem, kterým jsou vyřčeny.*“²⁸ Podle Briones Inka sám o své důstojnosti a urozenosti nepochybuje, ale píše proto, aby ji stvrdil před ostatními. Sepsáním *Comentarios* tedy Inka sledoval několik cílů. Chtěl bránit urozený královský původ své matky, princezny Isabel Chimpu Ocllo, a představit inky jako civilizaci na vysokém kulturním stupni vývoje, která si zaslouží uznání a obdiv. Snažil se obhájit čin svého otce v bitvě u Huarina. Především však chtěl dokázat, že čest a uznání je něco, co by si měl člověk zasloužit vlastními činy a nemělo by být člověku přiznáváno, či naopak zamítáno na základě činů jeho předků. Tuto myšlenku nalezneme i v díle Leona Hebreá *Diálogos de amor*, které Inca přeložil:

“ *Existují dva druhy cti: jedna je falešná a nepravá, druhá pravdivá a skutečná. Ta nepravá se raduje z moci, ale ta opravdová nalézá zalíbení v dobrých vlastnostech člověka.*”²⁹ (Valbuena Briones, 1969: 46).

²⁷ „Y juro como cristiano, que muchos pasos de los que hemos escrito los he acortado y cercenado, por no mostrarme aficionado o apasionado en escribir tan en contra de lo que los autores dicen, particularmente el Palentino, que devió ir tarde a aquella tierra y oyó al vulga muchas fábulas compuestas a gusto de los que las quisieron inventar siguiendo sus vandos y passiones“ (Garcilaso de la Vega, 2009: 522).

²⁸ „Las ideas del Inca sobre el valor auténtico de la nobleza de sangre, sorprenden por el peculiar tono, enérgico y apasionado, con que están dichas“ (Valbuena Briones, 1969: 43).

²⁹ „El honor es de dos modos: el uno es falso y bastardo, y el otro verdadero y legítimo. El bastardo es el lisonjeador de la potencia, el legítimo el premio de la virtud“ (Valbuena Briones, 1969: 46).

4.2. *Comentarios reales* – struktura díla

Nabízí se otázka, proč vlastně Inka nazval své dílo právě *Comentarios reales*. *Comentarios reales* lze do češtiny přeložit jako *Komentáře královské*, ale také jako *Komentáře skutečné* či *pravdivé*. Označení *reales* ve smyslu královské, jak sám Garcilaso několikrát potvrdil, se vztahuje k inckým králům, tedy k incké šlechtě. První díl kroniky Inka věnoval Catalíně de Portugal a slovo *real* neboli královský může zároveň odkazovat i ke španělské královské rodině. Lze také spekulovat, zda neměl autor na mysli i další význam slova *real*, tedy *skutečný* či *opravdový*, čímž by chtěl říci, že jeho *Komentáře* vyprávějí pravdivou a skutečnou historii. Zdá se, jakoby se Garcilasova osobnost „de un hombre mestizo“ - mestice zračila již v samotném názvu kroniky.

Comentarios reales jsou rozdělené na dvě části. První část byla dokončená v roce 1604, ale vydání tiskem se dočkala až v roce 1608. Tato část kroniky pojednává o incké říši. Popisuje jak vznikla, a seznamuje čtenáře s inckými panovníky i zvyky inků. Především američtí kritici spatřují v této části *Comentarios* „*símbolo de la peruanidad*“ – *symbol peruánství*. Garcilaso pojednává o incké říši velmi komplexně, jak z hlediska historického, tak i kulturního, společenského a ekonomického. Ve druhé části, která byla vydána až po Inkově smrti pod názvem *La historia general del Perú*, roku 1617, Garcilaso vypráví o dobytí Peru a o občanských válkách mezi konkvistadory. Obě části komentářů pak dohromady tvoří jeden celek, kdy se obě části vzájemně doplňují. Pokud jde o jazykovou vytříbenost, odborníci se shodují, že druhá část dominuje nad částí první, její jazyk je plnější a vyprávění vzbuzuje větší zájem. Inkovo hledání uznání, o kterém jsme mluvili v předchozí kapitole, je pak zjevné především ve druhé části *Comentarios*.

4.3. *Prameny, ze kterých Inka čerpá*

Je pravděpodobné, že myšlenka sepsat historii Peru, Inku napadla právě při četbě děl ostatních kronikářů. Když Inka konfrontoval své vlastní znalosti a zkušenosti s prací ostatních kronikářů, uvědomil si hodnotu vlastních vědomostí. Budeme-li považovat první část kroniky *Comentarios reales* a druhou část *La historia general del Perú* za celistvou jednotku, uvědomíme si, že mestický původ Garcilasa se zrcadlí právě v dualitě textu. V první části, která má etnografický charakter, a při jejímž psaní se

Garcilaso opřel především o ústní prameny, se autor snaží očistit incký svět své matky. V části druhé, která má čistě historickou povahu, autor aspiruje na očištění uražené cti svého otce.

Jako další instanci Inkova mestického původu, kterou můžeme na textové úrovni nalézt, je jeho mistrovská kombinace pramenů ústních s prameny písemnými. Staří inkové neměli písmo, ale pouze tzv. quipus – uzlový systém, pomocí kterého vedli například účetnictví o žních nebo zaznamenávali významná historická data. Jako dítě Garcilaso často a rád naslouchal vyprávění svých inckých příbuzných, kteří vzpomínali jak na časy rozkvětu a prosperity inckého impéria, tak i na jeho úpadek. Jako důležitý pramen při psaní *Comentarios* Inkovi posloužily také jeho vlastní vzpomínky, kdy vypráví o událostech, které zažil během svého života v Cuzcu, od svého narození až po odchod do Španělska, tedy v letech 1539-1560.

Inka Garcilaso de la Vega v *Comentarios* uvádí (2009: 56), že svět inků nasával ještě v peřinkách, spolu s mateřským mlékem. Cámara v práci *El valor literario en la obra del Inca Garcilaso de la Vega* (1981: 113) rozlišuje dva typy vyprávění: *los de carácter testimonial* – tedy ty, kterých byl Inka či někdo z jeho známých či příbuzných přímým svědkem, a *los de tipo tradicional* – tedy ty, které Inka převzal z ústní tradice předávané z generace na generaci. Informace o inckém impériu získával Garcilaso tedy především z vyprávění své matky a jejích bratrů. Takto nám o tom vypráví Inka ve své kronice:

„Když jsem byl malý, vyprávěli mi své příběhy, tak jako se dětem vypráví pohádky. Později, když jsem trochu povyrosl, mi vyprávěli o svých zákonech a vládě a srovnávali španělskou vládu s vládou Inků[...], Stručně řečeno, informovali mě o všem, co se dělo v jejich republice. Kdybych své dílo psal tehdy, bylo by přímou kopií těchto vyprávění“ (Garcilaso de la Vega, 2009: 55).³⁰

Jako důležitý pramen pro sepsání *Comentarios* však Inkovi posloužily i rozhovory, které o Incké říši a jejím dobytí vedl spolu s ostatními Španěly jeho otec, kapitán Sebastián Garcilaso de la Vega, a kterých byl Inka často svědkem. Dalším, velmi důležitým pramenem byla korespondence, kterou Inka udržoval se svými mestickými přáteli, a také zprávy, které získával od přátel či známých, převážně potomků incké

³⁰ *„En mi niñeces me contaban sus historias como se cuentan las fábulas a los niños. Después, en edad más crecida, me dieron larga noticia de sus leyes y gobierno, cotejando el nuevo gobierno de los españoles con el de los Incas [...], En suma, digo que me dieron noticia de todo lo que tuvieron en su república, que, si entonces lo escribiera, fuera más copiosa esta historia* (Garcilaso de la Vega, 2009: 55).

šlechty, kteří cestovali z Peru do Španělska, a které Inka přijímal s velkým potěšením. Při psaní *Comentarios* Inka čerpal také z děl ostatních kronikářů. Znal *Crónica del Perú*, jejímž autorem byl Pedro Cieza de León, četl kroniky Josého de Acosty nebo Blase Valery. Zatímco v první část *Comentarios* tedy Inka vypráví o tom, co vyslechl, ve druhé části vypráví o událostech, které se staly během jeho života, a kterých byl svědkem.

5. Comentarios reales – incká a evropská perspektiva

V této práci chceme nabídnout pohled na Inku Garcilasa de la Vegu především jako na míšence, jehož život, osud, myšlení i podstatu jeho osobnosti ovlivňovaly dvě odlišné kultury. Proto budeme analyzovat *Comentarios* právě z těchto dvou různých perspektiv – tedy incké a evropské. Prolínání těchto dvou světů se budeme snažit ukázat jak v Inkově díle, tak v jeho životě, protože *Comentarios reales* jsou do značné míry také autorovou biografií.

Anna Housková v eseji *Amerika jako utopický prostor* (1998: 70) uvádí, že Garcilaso de la Vega oba světy nesrovnává, tzn., že je také nestaví proti sobě. Přísluší k oběma světům a k oběma kulturám. Autorova osobnost mestice se zrcadlí v celém textu, a tak je také třeba k textu přistupovat. Housková dodává, že Garcilaso svým textem zprostředkuje spojení mezi oběma světy a oběma jazyky. Sám sebe často vnímá spíše jako indiána, ale zároveň píše španělsky. Jeho dílo tedy můžeme chápat jako spojení mezi oběma světy – Evropou a Amerikou, Španělskem a inckou říší, a oběma jazyky, tedy kečujštinou a španělštinou. Právě toto spojení mezi rozdílnými světy nám autor ve svém díle zprostředkovává. Housková je toho názoru, že Garcilaso, který intimně patří ke dvěma rozdílným kulturám, touží po jejich harmonii. Je to právě touha po této harmonii, která ho motivuje k psaní díla. Autorka dále dodává, že v touze uskutečnit, alespoň na textové úrovni, soulad obou kultur, lze spatřit také utopický charakter textu (1998: 70). Touhu po jednotě obou světů Garcilaso vyjadřuje již v první kapitole svého díla:

„Právím, že by se možná dalo tvrdit, že je pouze jeden svět, a jestliže mluvíme o Starém světě a Novém světě, je to proto, že ten byl objeven pro nás nově, a ne proto, že by byly dva, nýbrž jsou světem jedním³¹ (Garcilaso de la Vega, 2009: 19).

Celý problém je dle mého názoru daleko složitější, touha po nalezení určité harmonie mezi oběma světy zcela jistě mohla být hnacím motivem k napsání celého díla, ostatně motivy, které Garcilasa k sepsání *Comentarios* vedly, jsme se již zabývali v samostatné kapitole, a tak víme, že se na dílo nelze dívat černobíle, nelze vytyčit jeden hlavní

³¹ *Digo que a lo primero se podrá afirmar, que no hay más que un Mundo, y aunque llamamos Mundo Viejo y Mundo Nuevo es por haberse descubierto aquel nuevamente para nosotros, y no porque sean dos, sino todo uno*“ (Garcilaso de la Vega, 2009: 19). Pozn: použit překlad Anny Houskové, *Imaginace hispánské Ameriky* (1998: 71).

motiv, který autora k sepsání *Comentarios* vedl, ani jeden hlavní záměr díla. Dost možná, že autor sám se nad motivy svého díla nezamýšlel tolik, jako jeho kritici. Stranou necháme i polemiky o utopickém charakteru *Comentarios*, je zřejmé, že se Inka, ze své indiánské podstaty, snažil nahlížet na inckou říši v jejím nejlepším světle, zkoumat míru pravdivosti *Comentarios* však není cílem této práce. V následujících kapitolách se tedy budeme snažit nabídnout a analyzovat incké i evropské perspektivy, které lze v *Comentarios* nalézt.

5.1. Inca Garcilaso de la Vega – „být mestizem“

Jak uvádí Enrique Pupo Walker ve své předmluvě ke *Comentarios*, které v roce 1996 vydalo nakladatelství Catedra, Inca Garcilaso de la Vega je vnímán jako symbol mestizaje, které bylo v Novém světě započato, a které je jedním ze základních charakteristik koloniálního období (1996: 13).

„Nás, děti Španěla a indiánky nebo indiána a Španělky nazývají míšenci, protože jsme směsí obou národů. Takto nás pojmenovali první Španělé, kteří měli děti s indiánkami, a protože je to jméno, které nám udělili naši otcové, a také pro jeho význam, se neostýchám toto jméno používat a jsem na něj hrdý. Ačkoliv v Jižní Americe někteří lidé říkají „jste míšenci“ nebo „je to míšenec“ s opovržením (Garcilaso de la Vega, 2009: 505).³²

Když psal Inca Garcilaso tato slova, velmi dobře věděl, jaké to je cítit se ve společnosti méněcenný, opovrhovaný, nejistý. Inca Garcilaso de la Vega, byl mestizem a nemanželským dítětem, avšak nebyl bastardem,³³ mít toto na mysli je důležité, neboť kapitán Sebastián Garcilaso de la Vega se ke svému synovi přihlásil i ve své závěti, kdy mu nejen zanechal určité dědictví, ale zároveň vyjádřil lásku, kterou k synovi choval. M. L. Baralt cituje Pupo-Walkera (1999: 23) a jeho citaci ze závěti Garcilasova otce *„Ve vši lásce, kterou k němu chovám, protože je mým nemanželským synem, a tak se k němu také hlásím.“³⁴* Jejich vzájemný vztah, však nebyl zdaleka tak idylický, jak by se mohlo na první pohled zdát, tomu se však budeme více věnovat později.

³² *„A los hijos de español y de india o indio y española, nos llaman mestizos, por decir que somos mezclados de ambas naciones, fue impuesto por los primeros españoles que tuvieron hijos en Indias, y por ser nombre impuesto por nuestros padres y por su significación, me llamo yo a boca llena y me honro con él. Aunque en Indias si a uno de ellos le dicen „sois mestizo“ o „es un mestizo“ lo toman por menosprecio.“ (Garcilaso de la Vega, 2009: 505) .*

³³ Tady se názor Mercedes López Baralt liší od názoru Enrique Pupo Walkera.

Inca Garcilaso de la Vega se narodil 12. dubna roku 1539 v Cuzcu, hlavním městě Incké říše, jak sám uvádí: „jen osm let poté, co Španělé dobyli mou zemi“³⁵ (Pupo-Walker, 1996: 13). A také pouhých pár let poté, co byl popraven Atahualpa, poslední panovník incké říše. Narodil se do období plného neklidu, kdy bylo Peru zmítáno nepokoji, válkami mezi dobyvateli i neúspěšnými pokusy inků o záchranu své říše. Autor byl pokřtěn jako Gómez Suárez de Figueroa. Toto jméno mu vybral jeho otec, kapitán Sebastián Garcilaso de la Vega, aby uctil památku své matky, která pocházela z aristokratického rodu *Los Condes de Feria* (López Baralt, 2011: 52).³⁶ Sebastián Garcilaso de la Vega odešel do Peru v roce 1531 ve službách španělského konkvistadora Pedra de Alvarady. Později však přešel do služeb Francisca Pizarra. Inca Garcilaso de la Vega se narodil z nemanželského svazku kapitána Sebastiána Garcilasa de la Vegy s inckou princeznou Chimpu Ocllo, později pokřtěnou jako Isabel. Byl tedy nemanželským dítětem a patřil do jedné z prvních generací mesticů – potomků indiánů a Španělů, kteří se v Americe narodili.

Chimpu Ocllo byla neteří panovníka incké říše Huayna Cápac. Její rodina byla pronásledována jedním ze synů Huayna Cápac Atahualpou, který bojoval o moc nad inckým impériem se svým bratrem Huáscarem. „Ačkoliv Inca Garcilaso de la Vega pocházel z tak významných a vznešených rodů, byl mesticem a bastardem³⁷ a žil mezi odlišnými kulturami, které se spojily v jeho osobnosti“ (Pupo – Walker, 1996: 15).³⁸ Enrique Pupo - Walker dále dodává, že Garcilasova náležitost ke dvěma odlišným kulturám ovlivnila rozhodujícím způsobem celý jeho život i dílo (1996: 16).

První léta života trávil malý Inka v Cuzcu, kde se jeho otec těšil velké úctě. Enrique Pupo – Walker uvádí, že zpočátku žil Inca Garcilaso de la Vega společně s oběma rodiči. Kapitán Sebastián Garcilaso de la Vega chtěl podpořit konverzi incké šlechty ke křesťanství, proto byli v jeho domě inčtí příbuzní malého Inky Garcilasa de la Vegy

³⁴ *Por el amor que le tengo, por como es mi hijo natural e por tal le nombro y declaro*“ (López Baralt, 1999: 23).

³⁵ „ocho años después que los españoles ganaron mi tierra“ (Pupo-Walker, 1996: 13).

³⁶ Důvody, které ho vedly k pozdějšímu užívání jména Inca Garcilaso de la Vega, tedy jména pod kterým se proslavil i jako autor *Comentarios* se budeme zabývat později.

³⁷ Ne všichni autoři se shodují, že byl bastardem, například Baralt je opačného názoru.

³⁸ „Pero él, aunque dotado de linaje tan distinguido, era mestizo y bastardo, y como tal vivió suspendido entre las culturas disimiles que confluían en su ser“ (Pupo – Walker, 1996: 15).

vítání. Inka Garcilaso de la Vega tak vyrůstal v úzkém kontaktu s inckou kulturou a tradicemi. Důvěrně se znal také se syny vládce Hayna Cápaca – Paulu Inkou a Titu Auquíim (2012: 16,17).

Roku 1555 se od sebe Inkovi rodiče odloučili a kapitán Garcilaso se, aby vyhověl požadavkům koruny, oženil s tehdy sotva čtrnáctiletou doňou Luisou Martel de Los Ríos. Autoři se shodují, že tato událost velmi zasáhla citlivou duši šestnáctiletého Inky, který od té doby začal žít v domě svého otce a jeho nové ženy. Kapitán Sebastián Garcilaso de la Vega zemřel roku 1559 v Cuzcu, a ve své závěti odkázal Inkovi asi čtyři tisíce pesos, které mu měly umožnit získat dobré vzdělání ve Španělsku. Tak Inka roku 1560 odjíždí ve svých 21 letech do Španělska. Nejprve pobýval v Seville a v Badajozu, ale již roku 1561 se usadil v Montille, malém městečku nedaleko Córdoby, v domě svého strýce Alonsa de Vargase. V Montille se Inka věnoval správě majetku svého strýce, jehož část později zdědil, a také chovu koní. Během prvních let pobytu ve Španělsku, žádal Inka španělskou korunu o uznání zásluh svého otce na dobytí Ameriky s cílem zajistit si dostatečný příjem na to, aby se mohl věnovat pouze studiu. Španělská koruna však jeho žádost zamítla. Tato událost život mladého Inky významně ovlivnila a a budeme se jí podrobněji zabývat později při analýze jeho díla (Miró Quesada, 1994: 240, 241).

Roku 1569 se Garcilaso rozhodne vstoupit do armády a účastní se války v Alpujarras.³⁹ Roku 1571 pak v Cuzcu umírá Inkova matka Isabel Chimpu Ocllo. Od tohoto roku začne Inka namísto svého rodného jména Gómez Suárez de Figueroa používat jméno Inka Garcilaso de la Vega. V názoru na skutečnou příčinu, která Inku Garcilasu de la Vegu vedla ke změně jména, se autoři liší. González Echevarría y Fernández uvádí, že Inka Garcilaso de la Vega chtěl změnou jména vyjádřit úctu, kterou ke svému otci choval poté, co Rada Indií⁴⁰ zamítla jeho žádost o uznání zásluh kapitána Sebastiáná Garcilasa de la Vegy na dobytí Ameriky. Rada Indií navíc označila Inkova otce jako zrádce koruny. Durand je toho názoru, že Inka Garcilaso de la Vega mohl

³⁹ Válka v Alpujarras byl konflikt, který se ve Španělsku odehrál mezi lety 1568 a 1571 za vlády Filipa II. Maurové žijící v Granadském království se ohradili proti tzv. Pragmatické sankci z roku 1567, která značně omezovala jejich náboženské a kulturní svobody (Chalupa, 2011: 165).

⁴⁰ Consejo de Indias, doslova přeloženo jako Rada Indií. Španělé nazývali Jižní Ameriku jako Indie. Toto pojmenování způsobil Kolumbův omyl, který si nejprve myslel, že doplul do Indie. Rada Indií se zabývala administrativní správou latinskoamerických kolonií. (Kolektiv autorů Dějin Španělska, 1994: 228, 229).

opustit své jméno Gómez Suárez de Figueroa kvůli jistému dluhu, který nezapltil jeho strýc z otcovy strany, který nesl stejné jméno, a Inka Garcilaso de la Vega nechtěl být s tímto dluhem spojován. (López Baralt, 2011 :52). Sama Baralt se pak domnívá, že změnou jména Inka Garcilaso de la Vega vyjádřil úctu svému otci, a zároveň se hrdě přihlásil ke svému inckému původu (2011: 52).

Garcilaso patřil do generace tzv. mestizos ilustres, tedy mesticů, kteří byli potomky vysoce postavených španělských konkvistadorů a inckých princezen. Na první pohled by se tedy mohlo zdát, že tyto děti, zrozené ze smíšených svazků, mohou nahlížet na budoucnost s optimismem. Měly lepší vzdělání než jejich otcové, především v oblasti umění a rétoriky, a to díky církevnímu vzdělání, které jim poskytl Juan Cuéllar, kanovník katedrály v Cuzcu. Inkův otec si pro mladého mestice přál španělskou výchovu, a tak se malý Inka již v deseti letech učil latině a způsobům dobrého chování, bral hodiny jízdy na koni i hodiny hudby. Výuku i volný čas sdílel Inka s ostatními mladými míšenci, kteří byli stejně tak jako on dětmi španělských konkvistadorů a inckých princezen. Někteří jeho spolužáci byli vnuky Huayana Cápaca a zároveň syny prvních dobyvatelů. V jejich krvi se mísily dvě naprosto odlišné kultury. I přes vynikající vzdělání a prvotřídní mravy měly tyto děti jednu velkou nevýhodu, pocházely z nemanželských svazků a soudobá společnost na ně po celý jejich život pohlížela jako na „bastardy“, a to i přesto, že řada z nich byla svými otci uznávána.

Společenskému postavení nemanželských dětí se dočkalo první právní úpravy již ve 13. století, kdy o něm ve své sbírce zákonů *Siete Partidas* referuje Alfonso el Sabio. Roku 1549 navíc Carlos V. ustanovil, že mesticové nemohou zastávat úřední funkce a též nesměli držet zbraně⁴¹. Španělská koruna si velmi dobře uvědomovala potenciální nebezpečí, které by mohli tito mesticové, kteří měli oproti prvním konkvistadorům značné výhody, jako dobré vzdělání či znalost jak jazyka domorodého, tak i španělštiny, v budoucnu představovat. Gruzinski cituje v díle *Historia del Nuevo Mundo – los mestizajes – 1550-1640 Sbírkou dokumentů Richarda Konetzle* (1994 :41):

„A protože jsou dětmi indiánek, když se dopustí trestného činu, obléknou se jako indiáni a ukryjí se u příbuzných svých matek, tak, že je není možné najít, a mnoho z nich je lepšími vojáky než Španělé.“⁴²

⁴¹ Nabízí se otázka, jak se tedy mohl Inka Garcilaso de la Vega účastnit bitvy v Alpujarras. Osobně se domnívám, že byl tento dekret později zrušen, nepodařilo se mi však tuto informaci dohledat. Studované autority o tomto bohužel mlčí.

Jak jsme již zmínili v předchozích kapitolách, až na několik málo výjimek se držitelé enkomiend s inckými konkubínami neženili, ale udržovali s nimi velmi volné svazky. Na tuto formu soužití bylo na Pyrenejském poloostrově, který se řídil katolickými pravidly, nahlíženo jako na něco nepřipustného. V Novém světě naopak často žili pod jednou střechou děti manželské společně s dětmi nemanželskými. V incké říši byl konkubinát a mnohoženství záležitostí naprosto běžnou a španělští konkvistadoři se příliš nebránili tomu tento systém převzít. Darování ženy bylo v incké společnosti důkazem nejvyššího přátelství a důvěry a běžně se praktikovalo například při uzavírání obchodních smluv.⁴³

Španělská koruna na tuto situaci nahlížela s velkou nelibostí, a tak se, po skončení občanských válek, monarchie snažila nastolit v rodinách enkomendadorů pořádek. Nadešel čas, kdy se Španělé, aby vyhověli požadavkům koruny, museli oženit se Španělkami, které se již na kontinentě nacházely, či povolali do Nového světa své ženy, které zanechali na druhé straně oceánu. Monarchie chtěla tímto zajistit, že držení enkomiend a správa veškerého majetku bude přecházet na legitimní potomky, čímž chtěli zabránit navrácení země do rukou indiánů. Při své argumentaci se španělská koruna opírala také o to, že křesťanským svazkem je třeba jít příkladem domorodému obyvatelstvu. Právě v této době se Inkův otec Sebastián Garcilaso de la Vega, aby vyhověl požadavkům koruny, rozhodl oženit s Luisou Martel de Los Ríos a svou konkubínu, – Inkovu matku Chimpú Ocllo, oženil s obchodníkem nízkého původu Juanem Pedroclem. Mladý Inka musel zažívat pocity velkého ponížení, když viděl svou matku provdanou za muže, kterého nepovažoval za hodného incké princezny. Po rozchodu rodičů žil desetiletý Inka v domě svého otce, aniž by však přerušil kontakty se svými inckými příbuznými. Stále více si uvědomoval, jak je těžké být mesticem, a to i přesto, že patřil do elitní společenské třídy.

Soudobá společnost si mestice neuměla nikam zařadit a ti měli pocit, jakoby nikam nepatřili. Setkávali se s pohrdáním či odmítáním jak ze strany Španělů, tak i ze strany samotných indiánů. Když se oblékali jako indiáni, byli s nimi svým fyzickým vzezřením snadno zaměnitelní, nicméně samotní inidáni na ně pohlíželi spíše jako na

⁴² „Porque como son hijos de indias, en cometiendo delito, luego se visten como indios y se meten entre los parientes de sus madres y no se pueden hallar y hay muchos dellos que son mejores arcabuceros que los españoles (Gruzinski, 1994: 41).

⁴³ Např: Atahualpa daroval incké princezny Pizarrovi nebo Hernandu Sotovi a sám Pizarro zase později daroval svou konkubínu Inés Yupanqui svému pážeti Franciscu Ampuerovi.

Španěly, ke kterým měli z historických důvodů komplikovaný, často odmítavý vztah. Inka ve svém díle vzpomíná, jak se ptal svého strýce, – bratra Chimpu Ocllo, proč se incké impérium rozpadlo tak snadno a rychle. Jeho strýc mu připomněl stará proroctví, která příchod Španělů předpověděla, a která je chybně pokládala za bohy. Tvrdil, že tato proroctví měla větší sílu než zbraně jeho otce. A tak Inka poslouchal vyprávění svých inckých příbuzných, která byla plná opovržení vůči Španělům. Španěle nazývali tito Inkové jako „*tus padres*“ – tedy tvoji otcové. Jak se asi musel malý Inka při naslouchání těmto příběhům cítit? Na jedné straně obdivoval svého otce, kterého oslovoval jako *mi señor* neboli *můj pán*, na straně druhé miloval svou indiánskou rodinu a cítil velkou lítost a bolest nad utrpením a ponížením, které se jim od Španělů dostalo. Inka Garcilaso de la Vega popisuje jejich rozhovory ve své kronice takto:

„[..] A tak zanechali vyprávění o starých dobrých časech a začali rozmlouvat o věcech současných. Oplakávali své mrtvé krále, odcizenou říši a konec republiky. A já jsem do těchto hovorů jako malý chlapec často vstupoval a radoval jsem se z toho, že jsem jim mohl naslouchat, tak jako se jiné děti radují, když poslouchají pohádky“⁴⁴ (Garcilaso de la Vega, 2009: 48).

A tak malý Inka naslouchal smutným příběhům, které mu jeho příbuzní o zániku inckého impéria vyprávěli, tak jako když dítě naslouchá četbě dobrodružných románů, dost možná si ještě zcela neuvědomoval závažnost situace ani jeho nelehký úděl mestice. Když malý Inka vyrostl v mladého chlapce, kladl svému strýci stále více otázek. Zajímal se jak o historii, tak o etnologický původ Inků. Pro ilustraci uvádíme citaci z autorova díla:

„Inko, strýčku, jak je to tedy, když nemáte písmo? Jak si pamatujete to, co se v minulosti přihodilo? Co víte o původu našich králů? Španělé a národy, které s nimi sousedí, vědí, kdy začali vládnout jejich králové i králové ostatních národů, i kdy skončilo jedno impérium, aby začalo druhé. Dokonce vědí, před kolika lety stvořil Bůh nebe i zemi, a všechno tohle a mnohem více znají ze svých knih. Vy ale knihy nemáte. Jak si tedy pamatujete vaši nejstarší historii? Kdo byl první z našich Inků? Jak se jmenoval? Jakého byl původu? Jak se dostal k moci? S jakými lidmi a zbraněmi dobyl toto impérium? Jaký původ měly naše hrdinské činy?“⁴⁵ (Garcilaso de la Vega, 2009: 48) .

⁴⁴ [...]“*De las grandezas y prosperidades pasadas venían a las cosas presentes, lloraban sus reyes muertos, enajenado su Imperio y acabada su república...En estas pláticas yo, como muchacho, entraba y salía muchas veces donde ellos estaban, y me holgaba de las oír, como huelgan los tales de oír fábulas*“ (Garcilaso de la Vega, 2009: 48).

⁴⁵ *Inca, tío, pues no hay escritura entre vosotros, que es lo que guarda la memoria de las cosas pasadas, ¿qué noticias tenéis del origen y principio de nuestros reyes? Porque allá los españoles y las otras*

V citované pasáži *Comentarios* vidíme, že Garcilaso znal, alespoň částečně historii Španělska, dozvídal se o ní od svého otce, od ostatních Španělů, ale také ve škole, kde se mu dostávalo i řádné výuky historie španělského impéria. Muselo být zvláštní, učit se historii země, ve které malý Garcilaso nikdy nebyl. Ačkoliv byl vychováván k poslušnosti a loajalitě ke španělské monarchii, Evropa pro něj zcela jistě byla vzdáleným světem, jehož skutečnou realitu si dost možná ani neuměl zcela představit. Učil se španělské historii, ale vyrůstal v andském prostředí, v blízkosti své matky. Zdá se, jakoby malý Inka skládal jakési puzzle, mozaiku svého života. S každým vyslechnutým příběhem se o trochu více přibližoval světu svých předků. V horlivosti, s jakou mladý chlapec starého Inku doslova bombarduje otázkami, můžeme nalézt Garcilasovu touhu po tom dozvědět se něco více o vlastních předcích, kořenech i identitě. Jako by se za všemi těmito otázkami skrývala otázka nevyslovená a přitom nejdůležitější. Kdo jsem já?

5.2. Inkův vztah s otcem a jeho španělské kořeny

Miró Quesada charakterizuje Inku takto: „*Jeho tmavá pleť ukazuje na jeho mestický původ, nicméně jeho důstojné myšlení a chování, včetně držení těla napovídají, že se jedná o pravého renesančního džentlmana*“⁴⁶ (1971: 223). Evropské geny zdědil Inka po svém otci, kterým byl, jak víme, španělský konkvistador kapitán Sebastián Garcilaso de la Vega. A byl to právě jeho otec, který Inkovi poskytl evropskou výchovu a svým rozhodnutím poslat Inku na studia do Evropy částečně předurčil autorův další osud.

Autoři se shodují, že Inkův vztah s otcem byl přinejmenším rozporuplný, stejně tak jako jeho „rozdvojená“ osobnost mestice. Vraťme se znovu k bitvě u Huarina, ve které

naciones, sus comarcas, como tiene historias divinas y humanas, sabes por ellas cuándo empezaron a reinar sus reyes y los ajenos y al trocarse unos imperios en otros, hasta saber cuántos mil años ha que Dios crió el cielo y la tierra, que todo esto y mucho más saben por sus libros. Empero vosotros, que carecéis de ellos, ¿qué memoria tenéis de vuestras antiguallas?, ¿quién fue el primero de nuestros incas?, ¿cómo se llamó?, ¿qué origen tuvo su linaje?, ¿de qué manera empezó a reinar?, ¿con qué gente y armas conquistó este grande Imperio?, ¿qué origen tuvieron nuestra hazañas? (Garcilaso de la Vega, 2009: 48).

⁴⁶ „*Su tez morena señala al mestizo, si bien la serenidad de su pensamiento y maneras, e incluso la buena proporción del cuerpo, apuntan al ideal renacentista del equilibrio*“ (Miró Quesada, 1971: 223).

Inkův otec roku 1547 údajně přenechal svého koně Gonzalu Pizzarovi a pomohl mu tak zvítězit nad královským vojskem. Když pak Inka ve Španělsku žádal o uznání zásluh svého otce na dobytí Peru, byla tato žádost zamítnuta a jeho otec byl obviněn ze zrady koruny. Autoři se shodují, že tato událost byla pro napsání *Comentarios* naprosto zásadní. Památka Inkova otce byla tehdy Radou Indií zneuctěna a Inka cítil velikou hořkost a nespravedlnost. Druhou část *Comentarios – Historia general del Perú* sepsal především proto, aby jméno kapitána Sebastiána Garcilasa de la Vegy očistil.

Když Rada Indií rozhodovala, zda Inkovi uděli, či neudělit finanční odměnu za válečné zásluhy jeho otce, opřela se o záznamy ostatních kronikářů, kteří popsali příhodu s koněm v bitvě u Huarinas. Sám Inka všechny tyto kroniky přečetl a ve svém díle se také k výroky jednotlivých kronikářů náležitě vyjádřil. Okolo roku 1590, kdy znovu pročítá Gómarovu⁴⁷ kroniku, si Inka na okraje stránek, které vyprávějí o účasti jeho otce v bitvě u Huarina, poznamenal „*Tato lež mi vzala chuť k jídlu*“⁴⁸ (Baralt, 2011: 16). V kapitolách XIX a XXIII knihy V. *Historia general del Perú* Garcilaso podává svou verzi událostí, které se přihodily v bitvě u Huarina. Nejdříve cituje interpretace tří kronikářů, kteří památku jeho otce zneuctili. A poté nabízí čtenářům své vlastní argumenty, kterými svého otce obhajuje, v kapitole XXIII vypráví též o psychické újmě, kterou mu jednání Rady Indií způsobilo. Podívejme se na výroky jednotlivých kronikářů, které budeme citovat přímo z *Comentarios*, i na vyjádření Inky Garcilasa de la Vegy.

„*Francisco López de Gómara, v kapitole 182 líčí bitvu u Huarina, a když vypráví o mrtvých a zraněných, říká: „Pizarro by se ocitl v nebezpečí, kdyby mu Garcilaso nezanechal svého koně*“⁴⁹ (Garcilaso de la Vega, 2009: 479).

„*Agustín de Zárate, kniha sedmá, kapitola třetí, vypráví o téže bitvě a říká: „Když vojáci na koních uviděli, že pěchota byla poražena, pustili se do boje se svými protivníky a velmi jim uškodili*“⁵⁰ (Garcilaso de la Vega, 2009: 479).

⁴⁷ Francisco López de Gómara – peruánský kronikář (1511-1564), napsal mimo jiné kroniku *Historia verdadera de la conquista de la nueva España* (Oviedo, 1995: 130).

⁴⁸ *Esta mentira me ha quitado de comer*“ (López Baralt, 2011:16).

⁴⁹ „*Francisco López de Gómara, capítulo ciento ochenta y dos, contando la batalla de Huarina y habiendo dicho los muertos y heridos que hubo dice: „Pizarro corriera peligro si Garcilaso no le diera un caballo*“ (Garcilaso de la Vega, 2009: 47).

„Diego Fernández⁵¹ z Valencie, kniha druhá, kapitola 79, referuje o téže bitvě a říká: „Pedro de los Ríos a Antonio de Ulloa jeli na koních. Bylo jim přikázáno, aby bojovali proti pěchotě., ale neuposlechli příkazu. Tak došlo k tomu, že sesadili ze sedla všechny Pizarrovy muže a v sedle jich mnoho nezůstalo. Stalo se tedy, že muži, kteří považovali své vítězství za téměř jisté, začali okrádat své protivníky a brát jim zbraně. Právě tehdy byl Pizarro svržen ze svého koně. Garcilado proto sesedl z koně a pomohl Pizarrovi do sedla[...]⁵² (Garcilaso de la Vega, 2009: 479).

A takto na výše uvedené výroky při snaze bránit svého otce reagoval sám Garcilaso:

„To všechno říkají tito autoři o mém otci. Já jsem o té bitvě napsal to, co se skutečně stalo, totiž to, že Gonzalo Pizarro si nevzal koně mého otce v průběhu bitvy, ale až po jejím skončení. Což, aby zamezil pomluvám, dosvědčil můj otec (po bitvě u Sacsahuana) u soudu, a prokurátorovi předvedl dvacet dva svědků. Všichni byli z vojska Diega Centena, z Pizarrova vojska tedy nepocházel ani jeden. Tito svědci potvrdili, že když Gonzalo Pizarro požádal mého otce o koně, na míle daleko nebyl jediný Centenův muž, se kterým by bylo možno bojovat.“ (Garcilaso de la Vega, 2009: 479, 480).⁵³

A dále Garcilaso pokračuje:

„Historikové měli k tomu, co píší, své důvody a já píši to, co se stalo, ne proto, abych převzal zodpovědnost za mého otce, ani proto, že bych očekával přízeň krále. Nemám ani v úmyslu o ni žádat. Píši proto, abych pověděl pravdu o tom, co se stalo. Z tohoto zločinu, ze kterého obviňují Garcilasa, mého pána, jsem činil pokání, aniž bych byl vinen, když jsem žádal jeho veličenstvo o uznání otcových

⁵⁰ „Agustín de Zárate⁵⁰, libro séptimo, capítulo tercero, contando la misma batalla, dice: „Viendo la gente de caballo el desbarate de la infantería, arremitieron con sus contrarios, en los cuales hicieron mucho daño“ (Garcilaso de la Vega, 2009: 479).

⁵¹ Diego Fernández de Palencia (1520-1581), španělský historik, který se roku 1555 stal místokrálem v Peru, napsal kroniku Primera y segunda parte de la historia de Perú (Oviedo, 1995: 117).

⁵² „Diego Fernández, vecino de Palencia, libro segundo, capítulo setenta y nueve, hablando de la misma batalla, dice lo que se sigue: „Pedro de los Ríos y Antonio de Ulloa dieron por el otro lado en los de caballo, sin dar en la gente de pie como se les había mandado, y fue de tal manera, que casi derribaron toda la gente de Pizarro, que no quedaron diez en la silla, y como hombres que tenían por cierta la victoria, comenzaron a desvalijar los contrarios y rendirlos y quitarles las armas. Fue en este momento derribado Gonzalo Pizarro, y Garcilaso se apeó y le dio su caballo y le ayudó a subir[.....] (Garcilaso de la Vega, 2009: 479).

⁵³ „Todo esto dicen aquellos autores de mi padre. Yo he escrito de aquella batalla lo que realmente pasó, que tomar Gonzalo Pizarro el caballo de mi padre no fue en el trance de la batalla, sino después de ella... Lo cual, para desengañar al vulgo, hizo mi padre (después de la batalla de Sacsahuana) información ante la justicia, noc fiscal creado y presentó veinte y dos testigos, todos de los de Diego Centeno y ninguno de Pizarro, que dijeron que cuando Gonzalo Pizarro pidió el caballo a mi padre, en media legua a la redonda no había hombre de los de Centen con quien pelear“ (Garcilaso de la Vega, 2009: 479, 480).

služeb a navrácení zděděného majetku mé matky. Jelikož nedávno zemřela druhá vdova po mém otci, zůstali jsme spolu s ostatními sourozenci opuštěni. Předložil jsem Radě Indií důkazy jak o nevině mého otce v bitvě u Huarina, tak o dědictví, které náleželo mé matce. A těmito důkazy jsem členy rady přesvědčil. Nicméně licenciát Lope García de Castro, mi od soudcovského stolu řekl: „Jaká uznání chcete, aby Vám Jeho Veličenstvo udělilo, když Váš otec učinil spolu s Gonzalem Pizarrem v bitvě u Huarina to, co učinil, a napomohl tak jeho vítězství. A ačkoliv jsem na toto odvětil, že se jednalo o falešné svědectví, Lope García de Castro na toto reagoval těmito slovy: „Chcete tedy popřít to, co ostatní historikové zaznamenali?“⁵⁴ (Garcilaso de la Vega, 2009: 480).

V roce 1596 Garcilaso dokončil *Genealogía de Garci Pérez de Vargas*, rodokmen své rodiny z otcovy strany, čímž chtěl dokázat vznešenost rodu, ze kterého pocházel, v sepsání tohoto díla spatřují autoři další Garcilasovu snahu dokázat, že ač je mestic, je hoden uznání.

Podívejme se ještě na jednu citaci z *Comentarios*, na které můžeme ilustrovat Garcilasův vztah k otci. V roce 1555 obdržel kapitán Garcilaso od svého kamaráda zásilku chřestu. A takto Inka o události referuje ve své kronice:

„[.....]chřest vypadal lákavě,[.....]můj otec pro chvalnou pověst této španělské rostliny přikázal, aby ho nevařili vevnitř v domě, ale přímo venku na ohni. Přípravě přihlíželo asi sedm nebo osm kavalírů, kteří s ním sdíleli stůl. Když byl chřest uvařen, přinesli olej a ocet a Garcilaso, můj pán, rozdělil dva největší chřesty na kousky a dal ochutnat každému, kdo seděl u stolu. Sám pro sebe si pak nechal třetí kousek chřestu, se slovy, aby mu odpustili, že ho sní celý. Pravidl, že jistě pochopí, že chce požit této výhody proto, že se jedná o věc přivezenou ze Španělska. A tak byl veškerý chřest na této oslavě, která byla pořádána k uctění ptáka Fénixe, sněden. A ačkoliv jsem obsluhoval u stolu a všechen chřest jsem sám přinesl, nezbyl na mě ani kousek“⁵⁵ (Garcilaso de la Vega, 2009: 503).

⁵⁴ „De manera que no sin causa escribieron los historiadores lo que dicen, y yo escribo lo que fue, no por abonar a mi padre ni por esperar mercedes ni con pretensión de pedir las, sino por decir verdad de lo que pasó, porque este delito que aplican a Garcilaso, mi señor, yo tengo hecha la penitencia sin haber precedido culpa, porque, pidiendo yo mercedes a su Majestad por los servicios de mi padre y por la restitución patrimonial de mi madre, que, por haber muerto en breve tiempo la segunda viuda de mi padre, quedamos los demás hermanos desamparados, y viéndose en el Consejo Real de las Indias las probanzas que de lo uno y de lo otro presenté, hallándose convencidos aquellos señores con mis probanzas, el licenciado Lope García de Castro, estando en su tribunal, me dijo: „Qué mercedes queréis que os haga Su Majestad, habiendo hecho vuestro padre con Gonzalo Pizarro lo que hizo en la batalla de Huarina, y dándole aquella tan gran victoria? Y aunque yo repliqué que había sido testimonio falso que le habían levantado me dijo: „tiénelo escrito los historiadores y queréislo vos negar? (Garcilaso de la Vega, 2009: 480).

⁵⁵ „[.....]los espárgos eran hermosísimos[.....]Mi padre, para mayor solemnidad de la yerba de España, mandó que no conciesen dentro de su aposento, al brasero que en él había, delante de siete u ocho caballeros que a su mesa cenaban. Cocidos los espárgos, trajeron aceite y vinagre, y Garcilaso, mi señor, repartió por su mano los dos más largos, dando a cada uno de los de la mesa un bocado, y tomó para sí el tercero, diciendo que le perdonasen, que por ser cosa de España, quería ser aventajado

Dle Mercedes López Baralt (2011: 249) je z Inkova vyprávění cítit lítost nad jeho vyloučením z hostiny. V době, kdy se stala tato událost, byl již Inkův otec ženatý s doňou Martel de Los Ríos a mladý Inka žil spolu s nimi. Víme, že v té době sloužil svému otci jako písař, ale také jako tzv. *mozo de mesa*, což můžeme do češtiny přeložit jako sluha. Tichou výčitku namířenou ke svému otci vyjadřuje Inka ve španělštině pomocí přípustkové spojky *aunque* – i přestože, ačkoliv. Mercedes López Baralt (2011: 251) uvádí, že Garcilaso pociťoval vůči svému otci určitou zlost, která byla živena několika faktory. Inkova rozpolcená osobnost mestice se projevuje v celém jeho díle, na jedné straně se snažil, především pomocí náboženských argumentů, ospravedlnit španělskou konkvistu, na straně druhé však hluboce soucítil se svými inckými příbuznými a litoval zániku incké říše. Částečně tedy svému otci mohl vyčítat jeho účast na dobytí a zničení inckého impéria. Zcela jistě mu pak dával za vinu zavržení Isabel Chimpu Ocllo. Kromě toho, že došlo k rozdělení rodiny a Inka musel žít se svým otcem a jeho novou ženou, měl otci za zlé také to, že dojednal sňatek Isabel s chudým obchodníkem, který dle Garcilasa neodpovídal jejímu společenskému postavení incké princezny.

V jiné části *Comentarios* Inka otce nepřímou kritizuje, když mluví o tom, že jen velmi malý počet konkvistadorů se ženil s indiánkami, aby tak uznali své mestické děti za vlastní. Naopak si brali za ženy Španělky a nutili své děti být služebníky či otroky těchto žen. Několikrát se pak při četbě *Comentarios* setkáváme se scénami podobnými té s chřestem, kdy Inka sloužil svému otci a jeho návštěvám a nebylo pro něj u stolu místo. Dočteme se dokonce i o fyzických trestech, kterými na malém Inkovi, provedl-li něco, jeho otec nešetřil. Mercedes López Baralt v díle *El Inca Garcilaso traductor de culturas* uvádí: „*Garcilaso byl jakožto nemanželské dítě a mestic ve společnosti vnímán jako služebník, a proto mohl být bit*“⁵⁶ (2011: 251).

V *Comentarios* pak naopak zcela chybí příběhy, ve kterých by kapitán Garcilaso vyjadřoval svému synovi projevy něhy či lásky, které by výše uvedené scény mohly kompenzovat. Inka ke svému otci vždy vzhlížel s úctou, oslovoval ho *mi señor*, tedy

por aquella vez. De esta manera se comieron los espárragos con más regocijo y fiesta que si fuera al ave fénix, y aunque yo serví a la mesa e hice traer todos los adherentes, no me cupo cosa alguna (Garcilaso de la Vega, 2009: 503).⁵⁵

⁵⁶ „*A Garcilaso como hijo natural y mestizo, socialmente se le reconoce como siervo y puede ser azotado*“ (López Baralt, 2011: 251).

můj pane, svého otce si vážil i proto, že mu dal vzdělání a dobrou výchovu, a napsal *Comentarios* proto, aby obhájil jeho čest. Na straně druhé mu však vyčítal účast na zničení inckého impéria, stejně jako společenské postavení nemanželského dítěte, do kterého ho kapitán Garcilaso uvrhl. Na základě přečtené literatury se domnívám, že Inkův vztah s kapitánem Garcilasem byl velmi rozporuplný. Inka Garcilaso de la Vega nevěděl, kam patří. Garcilaso byl jeho otec, který se o něj navíc dobře staral, a tak k němu Inka cítil přinejmenším úctu a obdiv, na straně druhé se možná po celý život cítil být více indiánem než Španělem, vezmeme-li v úvahu, že v Peru vyrostl, a že incká kultura ho provázela celým dětstvím a dospíváním, tedy obdobím, které je pro psychický vývoj člověka zásadní. Možná také lhal sám sobě a city, které ke svému otci choval, způsobil, že ho chtěl vidět jako lepšího člověka, a tak nakonec v *Comentarios* obhajoval i jeho účast na dobytí Peru. Mercedes López Baralt (2011: 193) toto ilustruje na citaci z *Comentarios*, kterou také uvádíme:

„Pamatuji si, jak jednoho dne vyprávěl Inka[.....], a také o příchodu Španělů, a o tom, jak si podmanili tuto zemi. Tehdy jsem se ho zeptal: „Inko, jak je možné, že jste se Španělům, kterých navíc nebylo mnoho, tak snadno a rychle podrobili, když byla vaše země tak těžko přístupná, a vy jste byli tak dobrými válečníky, že jste si v minulosti podmanili a dobyli tolik území a cizích království? Inka, aby odpověděl na mou otázku, znovu zopakoval proctíví, které bylo o příchodu Španělů vyřčeno, a vyprávěl, jak jim jejich panovník Inka přikázal, aby je poslouchali, a aby jim sloužili, protože Španělé nad nimi ve všem vynikali. Poté, co vyřkl tato slova, se na mě obrátil s jistým rozlícením, jako kdybych považoval jeho národ za slabochy a zbabělce, a odpověděl na mou otázku: „Nebyly to zbraně, které tvůj otec a jeho doprovod přinesli do této země, ale poslední slova našeho Inky, která měla takovou moc, že jsme se podrobili a nechali si vzít naši říši“⁵⁷ (Garcilaso de la Vega, 2009: 480,481).

Snaha Inky Garcilasa de la Vegy bránit či obhajovat španělskou konkvistu, a tedy i činy kapitána Sebastiana Garcilasa de la Vegy, je v ukázce dobře viditelná. Autor popisuje situaci, kdy mu jeho strýc vykládá o tom, jak Španělé přišli do Peru a dobyli inckou říši. Malý Inka neskrývá svůj údiv nad tím, jak mohlo být mocné incké

⁵⁷ „Acuérdome que un día, hablando aquel Inca.....y de la entrada de los españoles y de cómo ganaron la tierra, le dije: „Inca, cómo siendo esta tierra de suyo tan áspera y fragosa, y siendo vosotros tantos y tan belicosos y poderosos para ganar y conquistar tantas provincias y reinos ajenos, dejasteis perder tan presto vuestro Imperio y os rendisteis a tan pocos españoles Para responderme volvió a repetir el pronóstico acerca de los españoles, que días antes lo había contado, y dijo cómo su Inca les había mandado que les obedeciesen y sirviesen, porque en todo se les aventajarían. Habiendo dicho esto, se volvió a mí con algún enojo de que les hubiese motejado de cobardes y pusilánimes, y respondió a mi pregunta diciendo: „Estas palabras que nuestro Inca nos dijo, que fueron las últimas que nos habló, fueron más poderosas para sujetarnos y quitar nuestro Imperio que no las armas que tu padre y sus compañeros trajeron a esa tierra“⁵⁷“ (Garcilaso de la Vega, 2009: 480, 481).

impérium tak snadno dobyto. Z odpovědi jeho strýce však vyplývá, že dobytí incké říše bylo předpovězeno dávno před příchodem Španělů. Inka Garcilaso de la Vega takto vlastně konkvistu nepřímou ospravedlňuje. Těmito možná trochu alibistickými slovy, chtěl Inka očistit svého otce od hrůzného činu zničení světa své matky.

Baralt cituje Hernandéze (2011: 259), který uvádí, že: „*Garcilaso se snažil najít svého otce v sobě samém.*“⁵⁸ Svůj mateřský jazyk, tedy kečujštinu, nahradil španělštinou. Stejně jako jeho otec miloval koně a jejich chovu se věnoval i později ve španělské Montille. Účastnil se války v Alpujarras proti moriskům, ze které vyšel s hodností kapitána, tedy s téže hodností, jakou se pyšnil jeho otec. A aby dostal přání kapitána Sebastiána Garcilasa de la Vegy, opustil Inka nakonec i svou rodnou zemi a odešel do Španělska, kde obdržel tradiční humanitní vzdělání.

Zastavme se ještě na chvíli u bitvy v Alpujarras, které se Garcilaso v roce 1568 účastnil. Je přinejmenším zvláštní, že Garcilaso jakožto míšenec, který na vlastní kůži zažil, jaké to je být utlačován, dobrovolně bojoval proti moriskům, kteří se nacházeli v obdobné pozici. Z otcova stínu Garcilaso nikdy zcela nevyšel a nepodařilo se mu svého otce překonat ani ve vztahu s vlastním synem. Když Inka zemřel, zanechal po sobě závěť, ve které figuruje jistý Diego de Vargas, který je zde označen jako – *criado* neboli jeho služebník či chovanec. V roce 1946 objevil španělský badatel Rafael Aguilar y Priego dokumenty z roku 1620 v nichž je Diego de Vargas zmíněn jako „*hijo natural*“, tedy nemanželský syn Garcilasa de la Vegy. Jako Diegova matka je pak uváděna Beatriz de la Vega, Inkova služebná, se kterou se Inka Garcilaso de la Vega nikdy neoženil. Ačkoliv sám trpěl tím, že byl nemanželským dítětem, zapřel Inka svého vlastního syna a zopakoval tak historii svého otce. Hernández (1993: 200) píše, že ve svém testamentu klasifikoval Garcilaso Beatriz jako pouhou služebnou a svého syna odsoudil k osudu „bastarda“. Historie se opakovala a Diego de Vargas sloužil svému otci jako písař, stejně tak jako mladý Inka kdysi sloužil svému otci. Max Hernández v díle *Memoria del buen perdido* (1993: 201) zastává názor, že Inkův vztah k ženám se utvářel na základě nevyrovnání se se vztahem svých rodičů. Inkova matka Isabel Chimpu Ocllo pravděpodobně nikdy neuměla španělsky, rozhodně ne v době prvního setkání s Garcilasovým otcem, probíhala mezi nimi tedy především neverbální komunikace. Dle Maxe Hernandéze (1993: 35) se první mesticové rodili především

⁵⁸ „*Garcilaso buscara al padre dentro de sí mismo*“ (López Baralt, 2011: 259).

z fyzicky motivovaných svazků, a pravděpodobně tomu tak bylo i v případě Inkových rodičů. O řadu let později Inka Garcilaso de la Vega zopakoval historii, nikdy se neoženil se svou služebnou, matkou svého syna, a ani svého syna legálně neuznal.

Jestliže chtěl Inka ve své kronice uctít otcovu památku, nezbylo mu nic jiného než konkvistu podpořit či oslavit. Ódy na svého otce píše Garcilaso i při modlibě, kterou přikládá po jeho smrti, a ze které budeme citovat.

„Kdo pacifikoval město a zavedl v něm spravedlivé zákony a pořádek? – Garcilaso“⁵⁹ (Garcilaso de la Vega, 2009: 728)

„Stalo se snad, že by žebrák, který ho žádal o almužnu, odešel s prázdnou?“⁶⁰ (Garcilaso de la Vega, 2009: 730)

„Nebo se snad stalo, že by se nedostalo spravedlnosti vdově, sirotkovi či nemohoucímu člověku?“ (Garcilaso de la Vega, 2009: 730)⁶¹

„A pro všechny jeho činy ho všichni oplakávají a litují jeho ztráty. Ale především indiáni, jeho vazalové, dosvědčují jeho dobré skutky a s očima zalitými slzami dávají tichým sténáním najevo, jak moc jim chybí jejich pán, ve kterém měli otce, ochránce i útočiště“⁶² (Garcilaso de la Vega, 2009: 731).

Chvála má jednoznačně utopický charakter a byla psána s jasným cílem představit kapitána Garcilasa v nejlepší světlo. Někteří autoři se domnívají, že tato pohřební modlitba od anonymního duchovního může být stejně tak fikcí Inkovou. José Durand si však myslí, že modlitba skutečně nepochází z Garcilasova pera, jelikož styl, kterým je psaná, se nepodobá stylu, kterým autor píše.

Sepsáním *Comentarios* chtěl Inka očistit otcovo jméno, ale také obhájit svou vlastní čest. Žít s nálepkou nemanželského syna, zrádce koruny, a navíc mestice, bylo totiž

⁵⁹ *¿Quién pacificó la ciudad (el Cuzco) y entabló en ella las leyes justas y ordenanzas? – Garcilaso (Garcilaso de la Vega, 2009: 728).*

⁶⁰ *¿Qué pobre le pidió limosna que se fuese con las manos vacías? (Garcilaso de la Vega, 2009: 730).*

⁶¹ *¿Qué viuda, qué huérfano, qué persona desvalida le pidió justicia que de él no la alcanzase? (Garcilaso de la Vega, 2009: 730).⁶¹*

⁶² *„Y por eso mismo le lloran todos y sienten su pérdida. Pero más en particular los indios vasallos suyos le testifican bien, con lágrimas copiosas y tiernos gemidos manifiestan la falta que les hace su señor, en quien tenían padre, defensor y amparo“ (Garcilaso de la Vega, 2009: 731).*

v zkorumpovaném Španělsku za vlády Filipa II. přinejmenším obtížné. O tom, že Inka psal *Comentarios* i jako svou vlastní obhajobu, svědčí i následující úryvek z chvalozpěvu na jeho otce: „*Trpěl, aby šířil víru v Ježíše Krista, aby rozmnožil majetek španělské monarchie, a aby očistil jak jméno své, tak jméno svých potomků*“⁶³ (Garcilaso de la Vega, 2009: 722).

5.3. Garcilasovy indiánské kořeny

V předchozí kapitole jsme mluvili o vztahu Inky s jeho otcem, který v životě autora představoval element evropský. Poskytl mu tradiční katolickou výchovu a vychovával ho jako opravdového kavalíra v duchu tradic renesančního Španělska. Protipólem této evropské výchově pak byla Inkova matka Isabel Chimpu Ocllo a její příbuzní, především pak Isabelin bratr, který je v *Comentarios* nazýván jako *Inca viejo*, – *Starý Inka*, a Inka Garcilaso de la Vega ho oslovuje *tío* neboli strýčkem.

Mercedes López Baralt mluví o vlivu Inkova strýce takto: „*Kromě toho, že představuje důležitý pramen ústní tradice, slouží Inkovi také jako zrcadlo, ve kterém spatřuje dualitu své vlastní osobnosti, katarzi a sublimaci, které jsou podstatou autorova alter ega*“⁶⁴ (2011: 251).

Osobnost Garcilasova strýce je tak důležitá, že je možné říci, že spolu s autorem představuje alfu a omegu první část *Comentarios*. Je pravděpodobné, že autor vkládal do úst svého strýce příběhy, které ve svém dětství vyslechl z úst cizích. Blízkost pouta, které vzniklo mezi Inkou a jeho strýcem lze pozorovat i v oslovení – *Inca viejo*, kterým ho Garcilaso častuje. Víme, že *viejo*, – tedy starý, je univerzálním archetypem pro vyjádření moudrosti a Garcilaso tak vyjadřuje i důvěru a úctu, kterou ke svému strýci chová. Oslovení *Inca* pak referuje o strýcově náležitosti k incké královské linii. Garcilaso nenazývá svého strýce jeho skutečným jménem, tedy *Cusi Huallpa*, čímž z něj činí jakousi mytickou postavu. V mytologizaci postavy Inkova strýce lze spatřit

⁶³ „*padeció por aumentar la fe en Jesucristo, por extender el patrimonio real y monarquía de España, y por ilustrar más el nombre de su persona y descendencia*“ (Garcilaso de la Vega, 2009: 722).

⁶⁴ „*Más allá de ser una posible fuente de tradición oral le sirve al Inca de espejo, desdoblamiento, proyección, catarsis y sublimación, y que constituye, en tanto su alter ego, la sorprendente instancia literaria de la dualidad que caracteriza al Inca*“ (López Baralt, 2011: 251).

především funkce literární. Dle názoru Mercedes López Baralt (2011: 174) Garcilaso vkládá do úst svého strýce i to, co by se možná sám bál vyslovit. Slzy, které tedy starý Inka prolévá nad rozpadem impéria, jsou tedy i slzami Garcilasa. Když vypráví o hrdinských činech prvního Inky, Manca Cápaca, Inca viejo říká:

„V této oblasti nechal Inca vystavět více jak sto vesniček. Ty se staly základem našeho města, které se dále rozšiřovalo. A právě tyto vesničky, které naše velké, bohaté a mocné impérium vystavělo, nám tvůj otec a jeho druhové sebrali. Toto byli naši první inkové, a králové, kteří přišli v prvních stoletích světa, a jejichž potomci se stali našimi dalšími králi. A z nich pak pocházíme my všichni. Myslím, že jsem ti pověděl víc, než jsi mě žádal. A jenom proto, že nechci, abys plakal, jsem při vyprávění zadržel své slzy a mé oči neplakaly nad prolitou krví, tak jako pláče mé srdce, když vidím, že naše říše již neexistuje“ (Garcilaso de la Vega, 2009: 52).⁶⁵

Dle Mercedes López Baralt (2011: 175) je evidentní, že v postavě starého Inky můžeme spatřit substituci otcovské role. Inka svého strýce považuje za svého učitele, obdivuje ho a vždy s ním jedná srdečně. Baralt dále uvádí (2011: 75), že mezi postavou Garcilasova otce a postavou jeho strýce je nepřekonatelná propast. Inka věnoval svému otci druhou část *Comentarios*, kterou napsal také proto, aby ho bránil před falešným obviněním zrady koruny a očistil tak jeho jméno, a dokonce se snažil ospravedlnit i dobytí inckého impéria, tedy světa jeho matky, a i proto bychom mohli postavu kapitána Garcilasa považovat za fundamentální postavu *Comentarios*.

Ale není tomu tak. Inka sice prokazuje svému otci úctu a respekt, ale jak víme z předchozí kapitoly, jejich vzájemný vztah není jednoduchý. Při četbě *Comentarios* si nelze nevšimnout také určité distance, kterou Inka ke svému otci chová. Oslovuje ho výhradně jako *mi señor* – můj pane, tedy ve třetí osobě vykání, zatímco svého strýce Starého Inku oslovuje jako *tío-strýci* nebo *Inca* – Inko. Užití druhé osoby ukazuje na vzájemný dialog a důvěru, která mezi autorem a jeho strýcem existovala. Při čtení *Comentarios* si můžeme všimnout celé řady textových stop, ve kterých lze vysledovat autorovu psychickou osiřelost.

⁶⁵ „En este distrito mandó poblar nuestro Inca más de cien pueblos. Éstos fueron los primeros principios que ésta nuestra ciudad tuvo para haberse fundado y poblado como la ves. Éstos fueron los que tuvo este nuestro grande, rico y famoso Imperio que tu padre y sus compañeros nos quitaron. Éstos fueron nuestros primeros incas y reyes, que vinieron en los primeros siglos del mundo, de los cuales descenden los demás reyes que hemos tenido, y de éstos mismos descendemos todos nosotros. Creo que te he dado más larga cuenta de lo que me la pediste..., y por no hacerte llorar no he recitado esta historia con lágrimas de sangre, derramadas por los ojos, como las derramos por el corazón, del dolor que siento de ver nuestros incas acabados y nuestro Imperio perdido“ (Garcilaso de la Vega, 2009: 52).

5.4. Inka Garcilaso de la Vega a náboženská otázka

Miró Quesada je toho názoru, že *Comentarios* jsou především historickým dílem (1994: 112). M. L. Baralt k tomuto názoru dodává, že Garcilasova kronika představuje základní pramen pro etnologické poznání (2011: 21). Inkův smíšený původ i jakési intimní vyrovnávání se s vlastní identitou se projevuje v celém jeho díle. Dvě perspektivy, – incká a evropská, jsou patrné i ve způsobu, jakým nám Garcilaso zprostředkovává historii, protože jeho *Comentarios* jsou vlastně historiografickým dílem. Je logické, že tyto dvě perspektivy na sebe občas vzájemně naráží či vstupují do vzájemného rozporu.

Mnoho čtenářů se při četbě *Comentarios* setkává s problémem, jak se vyrovnat s určitým nesouladem, kdy kronikář na jedné straně vyzdvihuje Inckou říši, a zároveň oslavuje hrdinské činy konkvistadorů, čímž vlastně se zánikem říše nepřímou souhlasí. Asi největší střet evropské a incké perspektivy je při čtení *Comentarios* patrný právě v náboženské otázce. Analýzou těchto dvou pohledů a přístupů se budeme zabývat právě v této kapitole.

Příchod Španělů do Nového světa neznamenal pouze míšení odlišných etnických ras, zvyků a kultur, ale také implementaci křesťanství. Již první lodě osadníků, kteří se vydali na dlouhou cestu, aby v Jižní Americe našli nový život, byly plné misionářů a církevních hodnostářů. Šíření katolické víry považovali Španělé za své poslání, a často jím ospravedlňovali i kruté praktiky, ke kterým během konkvisty docházelo. Indiáni v Novém světě měli však také své vlastní náboženství a rituály, které se od monoteistické katolické víry značně lišily.

Indiáni byli sice donuceni katolickou vírou přijmout, jejich vlastní zvyky, rituály a náboženská přesvědčení však nemohly být ze dne na den zcela zapomenuty či potlačeny, a tak docházelo k prolínání a míšení i v oblasti religionistické. Ještě předtím, než se budeme zabývat analýzou odlišných perspektiv náboženské tematiky *Comentarios*, popíšeme, alespoň stručně, původní incké náboženství a rituály. Náboženství představovalo pro inky, stejně jako pro Španěly, jeden z hlavních pilířů jejich kultury. Incké náboženství mělo polyteistický charakter. Za nejvyššího boha byl považován Inti – tedy bůh Slunce. Inkové rozlišovali tři úrovně vesmíru: stvoření,

astrální svět a roviny pozemského bytí. Religionisté jsou toho názoru, že rovina stvoření je souhrnem filozoficko-religiózních principů, které jsou podobné monoteistickým principům židovství či křesťanství. Pro incké náboženství jsou charakteristické rituály a tance, kterými inkové uctívali své bohy. Mezi běžné obětiny, které inkové svým bohům přinášeli, patřily například lamy nebo morčata. Výjmečně přinášeli inkové i lidské obětiny.

Inka Garcilaso de la Vega byl, díky španělskému původu svého otce, vychováván a vzděláván jako pravý křesťan a katolík. Zároveň však nemohl popřít svůj incký původ, ke kterému se hrdě hlásil. Jako mestic se k náboženské otázce postavil i v *Comentarios*. Náboženství obou světů byla odlišná a Garcilaso se musel s touto skutečností nějakým způsobem vyrovnat. Byl přesvědčen, že jediná správná víra, je monoteistická křesťanská víra v jednoho Boha. Max Hernández v díle *Memoria del bien perdido* (1993: 118) uvádí, že křesťanství je jedním z hlavních pilířů Garcilasova života, proto také Inka věnoval druhou část *Comentarios* Panně Marii.

Zároveň však Garcilaso nechtěl na inky a jejich náboženské tradice uvrhnout špatné světlo, protože i tato tradice spoluutvářela část jeho kultury a osobnosti. Odsoudit inckou víru by znamenalo nejenom odmítnutí polyteismu jako takového, ale i odsouzení milované matky a příbuzných. Právě v přístupu, jakým Inka v *Comentarios* k náboženské otázce přistoupil, můžeme velmi dobře sledovat jeho vnitřní rozpolcenost. Tuto rozpolcenost však nevnímám v negativním slova smyslu, ale spatřuji v ní právě samou podstatu autorovy osobnosti míšence. Inka Garcilaso de la Vega byl přesvědčen, že Bůh si vyvolil inky, aby připravili inckou říši a ostatní kmeny na příchod jediné pravé víry, tedy křesťanství.

Na religionistických argumentech postavil Garcilaso i celou obhajobu rekonkvisty. Ačkoliv Španělé zničili říši jeho předků, autor věří, že se tak stalo z vyššího – božího - záměru, tedy, že Bůh chtěl, aby Španělé šířili v zemi pravou víru. Vyrovnává se tak i s dalším velkým paradoxem svého života. Byl to právě jeho otec – Sebastián Garcilaso de la Vega, kdo se podílel na zničení incké říše, tedy světa Inkovy matky. Část Garcilasova srdce jakoby truchlí nad zničením mocného inckého impéria, druhá část se snaží tento čin ospravedlnit a obhájit tak otcovu čest. Tvrdí, že incké náboženství mělo celou řadu prvků, které byly shodné s křesťanstvím. Autor tedy mytologizuje inckou

kulturu. Oslavuje incké impérium a zároveň věří, že mohlo být dobyto pouze z boží vůle.

V *Comentarios Inka* píše, že již za časů vlády Inky Viracochy bylo předpovězeno, že přijdou vousatí muži, kteří v říši prosadí pravé náboženství a skončí s inckou nadvládou. A sám Huayna Cápac, před svou smrtí předpověděl příchod cizinců barbarské mluvy, kteří dobudou říši. Pro renesanční historiografii je charakteristické řadit historický materiál do jednotlivých období. Stejně tak činí ve svém díle i Garcilaso, který dělí historii na tzv. „*primera, segunda y tercera edad*“, tedy na první, druhý a třetí věk. Do věku prvního spadají tzv. předincké civilizace, o kterých Inka referuje velmi negativně. Autor srovnává tyto civilizace, které označuje jako barbarské, s vyspělou a civilizovanou kulturou inků, kterou řadí do věku druhého. To, jak Garcilaso vnímá předincké civilizace, je velmi dobře patrné na následné citaci z *Comentarios*:

*„Abychom lépe pochopili náboženství, život a zvyky peruánských indiánů, je třeba rozdělit ona století na dva věky. Budeme vyprávět o tom, jak žili indiáni před příchodem inků, a poté budeme vyprávět o vládě inckých králů. A to proto, aby si čtenář nepletl a nezaměňoval jedno s druhým. Proto je třeba vědět, že v prvním věku, který byl ve znamení pohanských náboženství, nebyli někteří indiáni o mnoho lepší než ochočené bestie a jiní byli ještě horší než divoké šelmy“*⁶⁶ (Garcilaso de la Vega, 2009: 38).

V další části *Comentarios Inka* pokračuje:

*„Se zlou povahou jejich bohů souvisela také krutost a barbarské způsoby, kterých se při obětování těmto bohům dopouštěli [...], obětovali muže a ženy bez rozdílu věku, zajaté ve válkách, které mezi sebou vedli. Někdy byla jejich krutost tak nelidská, že překonali krutost šelem, protože se nespokojili s obětováním zajatých nepřátel, ale při zvláštních příležitostech přinášeli jako oběti také své vlastní děti“*⁶⁷ (Garcilaso de la Vega, 2009: 40).

⁶⁶ „Para que se entienda mejor la idolatría, vida y costumbres de los yndios del Perú, será necesario diuidamos aquellos siglos en dos edades: diremos como vivían antes de los incas y luego diremos cómo gobernaron aquellos reyes, para que no se confunda lo uno con lo otro ni se atribuya las costumbres ni los dioses de los unos a los otros. Para lo queal es de saber que en aquella primera edad y antigua gentilidad vnos yndios auía poco mejores que bestias mansas y otros mucho peores que fieras bravas“ (Garcilaso de la Vega, 2009: 38).

⁶⁷ „Conforme a la vileza y bajeza de sus dioses eran también la crueldad y barbaridad de los sacrificios de aquella antigua idolatría, pues, sacrificaban hombres y mujeres de todas edades, de los que cautivaban en las guerras que unos a otros se hacían. Y en algunas naciones fue tan inhumana esta crueldad, que excedió a la de las fieras, porque llegó a no contentarse con sacrificar los enemigos cautivos, sino sus propios hijos en tales o tales necesidades“ (Garcilaso de la Vega, 2009: 40).

V době, kdy žil a tvořil Garcilaso, představovala společensko-kulturní a historicko-politická situace v předinckých Andách téměř neprobádanou oblast. Částečné informace jsme získali až během posledních 150 let, a to díky archeologickým, lingvistickým a etnohistorickým výzkumům. Dnes víme, že i některé předincké kultury se nacházely na poměrně vysokém stupni vývoje, u jiných však tomu bylo přesně naopak. Inka Garcilaso de la Vega byl tedy logicky přesvědčený, že inkové byli první, kteří do oblasti přinesli vysoký stupeň civilizace, a to jak v rovině hmotné, tak duchovní. Podle Garcilasa s příchodem inků začíná tzv. druhý věk, jehož příchod si přál sám Bůh, a jehož smyslem bylo indiány civilizovat a připravit je na příchod tzv. třetího věku, tedy evangelia. Sám Garcilaso v *Comentarios* píše:

„A tak žili a umírali tito lidé způsobem, o kterém jsem již vyprávěl. A Bůh náš Pán dovolil, aby z nich samých vzešlo světlo, které by jim v oněch časech temna dalo poznat základní zákonitosti úcty a respektu, které by k sobě lidé měli vzájemně chovat. Bůh chtěl, aby nová generace kultivovala ony šelmy, změnila je v lidi a naučila je myšlení i pravdivé doktríně. Bůh, slunce spravedlnosti, seslal svit svých zázračných paprsků na ony modláře, aby je učinil méně divokými, a aby byli poslušni převzít katolickou víru i učení naší svaté matky Katolické církve“⁶⁸(Garcilaso de la Vega, 2009: 47).

Právě z výše uvedené citace je patrné, že Garcilaso vnímal příchod inků jako jakýsi mezistupeň, který později indiánům pomohl přijmout křesťanství. Věří tedy, že inkové byl lid vyvolený Bohem.

Ačkoliv je Garcilaso hrdým křesťanem, zastává se i náboženství svých inckých předků. Je toho názoru, že incká víra měla hodně společného s křesťanstvím, a že podle božského záměru připravili inkové svou říši na pozdější přijetí tohoto náboženství. Jak jsme viděli ve výše uvedených citacích, Garcilaso ve své kronice píše, že před vládou inků žily indiánské kmeny jako šelmy a divoká zvířata, indiáni chodili nazí a neměli žádné organizované uspořádání společnosti. Svým bohům pak často tyto kmeny přinášeli lidské oběti a jejich rituály se vyznačovaly značnou krutostí.

⁶⁸ „*Viviendo o muriendo aquellas gentes de la manera que hemos visto, permitió Dios nuestro Señor que dellos mismos saliese un luzer del alua que en aquellas escurisimas tinieblas les diesse alguna noticia de la ley natural y de la vrbanidad y respetos que los hombres deuían tenerse vnos y otros, y que los descendientes de aquél, procediendo de bien en mejor, cultiuassen aquellas fieras y las convirtiessen en hombres, haziéndoles capaces de razón y de qualquiera buena doctrina, para que cuando esse mismo Dios, sol de justicia, tuuiesse por bien de embiar la luz de sus diuinos rayos a aquellas idólatras, los hallasse, no tan salvajes, sino más dóciles para recibir la fe cathólica y la enseñanza y doctrina de nuestra Sancta Madre Iglesia Romana“ (Garcilaso de la Vega, 2009: 47).*

Guillermo Serés ve studii *Los Comentarios reales y la historia universal* (2010: 324) uvádí, že právě fakt, že konkvista umožnila začlenění incké říše do křesťanské tradice, umožnil Garcilasovi celou konkvistu přijmout a vyrovnat se s ní. V některých pasážích kroniky dokonce Garcilaso popisuje konkvistu jako vítězství incké říše. Je toho názoru, že přijetím křesťanství byli inkové vlastně spaseni a zachráněni. Druhý věk, nebo-li vláda inků, přišel dle Garcilasa z boží vůle, a měl indiány připravit na příchod třetího věku, tedy evangelia. Inkové byli tedy dle Garcilasa lid vyvolený Bohem. Přijetí křesťanství indiány se Garcilaso snaží dokázat i ve své kronice, v jedné části *Comentarios* Garcilaso popisuje účast indiánů na křesťanských slavnostech.

„Indiáni kráčeli v procesí a nesli sakristie. Doprovázelo je veškeré příbuzenstvo. Každá provincie zpívala písně ve svém mateřském jazyce, namísto jazyka dvora, to proto, aby se mezi sebou navzájem odlišili. Nesli si své bubny, flétny a další hudební nástroje. Písněmi, které zpívali, chtěli uctít našeho Pána, děkovali mu za laskavost, kterou jim prokázal, když je přivedl na pravou víru. Děkovali také Španělům a kněžím za to, že je naučili křesťanské doktríně⁶⁹ (Garcilaso de la Vega, 2009: 693).

Garcilaso si byl velmi dobře vědom faktu, že se Španělé nacházeli na vyšším stupni civilizace, proto, aby vyzdvihl svět svých inckých předků, vypráví v kronice o některých zvycích či rituálech, které měly ve skutečnosti pouze malý význam. Srovnává obřady inckých kněží s obřady křesťanskými, a tvrdí, že se podobají.

Briones cituje Josého Agüera de la Rivu (1969: 54), který se ve svých studiích zaměřil na Garcilasovo vychvalování všeho inckého. Ten uvádí, že Inkovo vášnivé zaujetí a zapálenost pro inky je nediskutovatelné a zároveň dodává, že jako historik Garcilaso nejvíce selhal právě ve svých zprávách o inckém náboženství. Briones dále cituje také Raula Porrace Barrenechea (1969: 56), který uvádí: *„Garcilaso se usilovně snaží potvrdit, že inkové měli představu jediného, neviditelného a všemocného Boha.“⁷⁰*

⁶⁹ „Los indios de cada repartimiento pasaban con sus andas, con toda su parentela y acompañamiento, cantando cada provincia en su propia lengua particular materna, y no en la general de la corte, por diferenciarse las unas de las otras. Llevaban sus atambores, flautas, caracolas, y otros instrumentos rústicos musicales. Los cantares que iban diciendo eran en loor de Dios Nuestro Señor, dandole gracias por la merced que les había hecho en traerlos a su verdadero conocimiento, también rendían gracias a los españoles, sacerdotes y seculares, por haberles enseñado la doctrina cristiana“ (Garcilaso de la Vega, 2009 : 693).

⁷⁰ *Garcilaso se empeña en afirmar que los Incas tuvieron idea de un Dios único, invisible y todopoderoso“ (Valbuena Briones, 1969: 56).*

Kritici se shodují na tom, že jedna z největších chyb, které se Inka ve snaze bránit a idealizovat incké impérium dopustil, je popření náboženských rituálů, při kterých inkové přinášeli svým bohům lidské oběti. Ostatní kronikáři se o těchto rituálech zmiňují. Garcilaso nachází jistý paralelismus například mezi rituály k uctění boha Slunce a křesťanským rituálem obětování beránka.

Na jedné straně Inka prohlašuje, že Španělé zničili inckou kulturu, její tradice i zvyky, na straně druhé však věří, že Bůh použil Španěly jako svůj nástroj k evangelizaci Ameriky. Je to právě autorova rozdvojená osobnost mestice, která ho nutí takto přemýšlet. Dle Houskové Garcilaso ve svém díle: „*Tlumočí a uvádí ve známost Španělů to, co bez znalosti zničili*“ (1998: 71).

Aurelio Miró Quesada se v díle *El Inca Garcilaso de la Vega y otros estudios garcilasistas* (1971: 68) opírá o studie Raula Porrasy, který tvrdí, že právě indiánský původ dominuje Garcilasově osobnosti. V *Comentarios* najdeme věty jako: *Yo, como indio Inca o yo que soy indio Inca. „Já jako indián z kmene Inků nebo já indián Inka“* Možná právě proto Garcilaso podává v *Comentarios* značně idealizovaný obraz incké říše, ačkoliv dnes na základě historických výzkumů posledních dvou století víme, že skutečnost se od reality v Garcilasově podání značně lišila. Pořádek v říši, který Inka vychvaluje, fungoval především na bázi strachu – mrzačení končetin a jiných částí těla bylo v říši běžně užívaným trestem. Jak uvádí Briones (1969: 61): „*Strach byl v říši inků dobrým vládcem.*“⁷¹

5.5. Inca Garcilaso de la Vega jako tlumočník mezi dvěma kulturami

Inca Garcilaso de la Vega zastával roli jakéhosi interpreta, zprostředkovatele mezi oběma světy nejen díky své povaze mestice a důvěrné znalosti obou světů, ale především také díky výborné znalosti obou jazyků – tedy kečujštiny a španělštiny.

Lidé se od nepaměti dorozumívají prostřednictvím řeči a je to právě lidská řeč, která umožňuje pochopení a vzájemné poznání mezi rozdílnými světy, etniky, národy, kulturami. Je třeba si uvědomit, že v dobách velkých objevitelských cest Marca Pola, Vasca de Gamy nebo Kryštofa Kolumba docházelo k situacím, kdy se setkávala dvě

⁷¹ „*El miedo era el buen gobernador del Inca*“ (Valbuena Briones, 1969: 61).

zcela odlišná etnika, kultury, a každá z nich měla svůj vlastní jazykový systém. Vzájemné porozumění tedy neusnadnila ani příbuznost jazyků patřících například do stejné jazykové větve, tak jak tomu mnohdy bylo při mezikulturních kontaktech v rámci Evropy, kde navíc ve středověku vzájemnou komunikaci usnadňovala také, ve společnosti poměrně vysoce zastoupená, znalost latiny. Další překážkou na cestě k vzájemnému porozumění si byla na americkém kontinentě obrovská rozmanitost jazyků. Když Španělé přišli do Nového světa, tak například jenom v Mexiku se mluvilo 170 různými jazyky. Tyto jazyky navíc patřily do různých jazykových skupin, jako například totonaca, zoque nebo chibcha, které si nebyly vzájemně podobné.

Všechna tato fakta znemožňovala či ztěžovala vzájemné dorozumění mezi Španěly a indiány. Konkvistadoři naráželi na problémy fonetické, fonologické i syntaktické. Miguel A. Vega Cernuda cituje ve studii *Lenguas, farautes y traductores en el encuentro de los mundos* z díla kronikáře L. Gómara *Historia general de las Indias* (2004: 181). Gómara vypráví, jak španělský konkvistador Francisco de Montejo, který se podílel na dobytí Yucatánu, pomalu získával lingvistické znalosti:

„Jelikož neznal jazyk indiánů, nerozuměl mu a naopak ani on nebyl indiány pochopen, byl smutný. Jednoho dne, právě když vykonával u zídky svou potřebu, se k němu přiblížil jeden indián a řekl mu chuca va, což znamená Co je toto? A tak si Francisco tato slova zapsal, aby je nezapomněl, a ptal se takto vždycky na každou věc, a tak indiány, ačkoliv se značným úsilím, pochopil.“⁷²

Ačkoliv prvním jazykem, kterému se Garcilaso naučil, byl jazyk jeho matky, tedy kečujština, velmi brzy se pod vlivem otce a silného kontaktu se španělským prostředím naučil také španělštině. Garcilaso ovládal oba jazyky do takové míry, že se dá říci, že byly jeho jazyky mateřskými. A je to právě znalost obou jazyků a obou kultur, co činí z Garcilasa tak výjimečného prostředníka mezi oběma světy, které hlavně z počátku kolonizace dělila také velká jazyková bariéra.

Španělé se snažili domorodým jazykům naučit, a to především proto, aby mohli evangelizovat indiány. Již v roce 1560 publikuje Domingo de Santo Tomás *Grammatica o arte de la lengua general de los indios de los Reynos del Perú*. Slovníky

⁷² „Como no tenía lengua ni entendía ni era entendido y, así estaba con pena. Meando un día tras una pared, se llegó un isleño y le dijo chuca va, que quiere decir „Cómo se llama? Escribió luego aquellas palabras para que no se le olvidasen y preguntando con ellas por cada cosa, llegó a entender a los indios, aunque con trabajo“ (Montejo, 2004: 181).

a gramatiky kečujštiny se tedy staly důležitým nástrojem kolonizace. Z dalších děl můžeme jmenovat například *Gramatica y arte nueva de la lengua general de todo el Perú, llamada lengua quichua lengua del Inca*, která vychází v roce 1607, nebo *Vocabulario de la lengua general* od Diega Gonzáleze Holguína. V *Comentarios* se Garcilaso zabývá také komplexním popsáním jazykového systému kečujštiny, což z kroniky činí i významné lingvistické dílo. I když se mnoho misionářů a učenců, kteří přišli do Nového světa ze Španělska, kečujštině naučilo, stěží mohli ovládat tento jazyk tak dobře jako mestizové, pro které byly oba jazyky mluvou mateřskou.

Význam Garcilasovy znalosti obou jazyků lze hledat ve dvou rovinách. Pasáže *Comentarios*, ve kterých autor pojednává například o fonetice, gramatice či slovní zásobě kečujštiny, mají velkou lingvistickou hodnotu. A byla to právě dokonalá znalost jazyka vlastních předků, která Garcilasovi umožnila dorozumívat se s indiány a zaznamenat jejich příběhy a legendy.

Při čtení *Comentarios* nás zaujme příběh, který dobře ilustruje počáteční nepochopení mezi indiány a Španěly, tento příběh v díle *Memoria del bien perdido* zmiňuje také Max Hernández (1991: 149, 150). Je třeba mít napaměti, že se setkávaly národy, které měly nejenom odlišný jazyk, ale také odlišné chápání a vnímání světa. Garcilaso v *Comentarios* vypráví, že indiáni neměli písmo, a proto si vlastně neuměli moc dobře představit, co je to dopis. Stalo se tak, že jeden z dobyvatelů, který se jmenoval Solar, měl pozemek v Pachacamacu. Španěl, který se mu o pozemek staral, mu poslal prostřednictvím dvou indiánů část úrody. Konkrétně se jednalo o deset melounů. Indiánům byl spolu s melouny předán také dopis, a to se slovy, že nesmí sníst ani jeden z melounů, protože v případě, že by některý meloun snědli, byli by prozrazeni dopisem. Po cestě indiáni dostali na melouny chuť. Rozhodli se proto ukrýt dopis za zídku, aby dopis (jakoby to byla živá věc) neviděl, že dva melouny snědli. Když dorazili do cíle, předali osm zbylých melounů Solarovi spolu s dopisem. Solar si dopis přečetl a ptal se po zbývajících dvou melounech. Indiáni nejprve jejich existenci popřeli, Solar jim však řekl, že je snědli, protože se to píše v dopise. Indiáni, kteří nechápali systém písma jako takový, byli přesvědčeni, že Španělé ovládají velká tajemství.

Při prvních kontaktech indiáni často považovali Španěly téměř za bohy. Bylo to dáno tím, že se setkávaly dvě dříve nepoznané reality. Indiáni nikdy neviděli člověka na koni,

s bílou pletí a světlými vlasy, navíc oděni v brnění se jim Španělé skutečně zdáli jako nadpozemské bytosti.

6. Závěr

Cílem práce bylo analyzovat inckou a evropskou perspektivu v *Comentarios reales* Inky Garcilasa de la Vegy. V průběhu celé práce jsme se na dílo dívali z dvojí perspektivy, tedy evropské a incké.

Ve druhé kapitole práce jsme stručně popsali základní charakteristiky španělské společnosti XVI. století, a představili jsme také inckou říši v téže době. Tyto kapitoly byly do práce zařazeny proto, aby byl dobře patrný kontrast mezi oběma světy, které byly postaveny na zcela odlišných hodnotách i tradicích. Následuje podkapitola o dobytí incké říše Španěly. Přibližujeme tak moment, kdy se tyto dva světy poprvé potkávají a jsou nuceny k vzájemné konfrontaci. Společně s dobýváním Nového světa je započat i proces vzájemného míšení Španělů a indiánů, kterému se v práci dále věnujeme.

Inka Garcilaso de la Vega byl synem španělského konkvistadora Sebastiána Garcilasa de la Vegy a incké princezny Isabel Chimpu Ocllo. Jak víme, byl jedním z prvních mesticů, kteří se v Novém světě narodili. V jeho žilách se mísily dvě odlišné krve, a tento fakt předznamenal i jeho myšlení, uvažování, způsob nahlížení na svět. Třetí kapitola práce pak představuje obecný úvod do problematiky mestizaje. Cílem této kapitoly bylo vysvětlit proces mestizaje od jeho počátku i historicko-společenské důvody, pro které se Španělé či kreolové dívali na mestice s opovržením.

Ve zbylé části práce se zabýváme samotnou analýzou *Comentarios reales*. V díle hledáme jednotlivé incké a evropské perspektivy. Zamýšlíme se nad tím, jaké bylo se v koloniální Americe narodit a vyrůstat jako mestic. Na mnoho mesticů nahlížela soudobá společnost jako na bastardy, a to i přesto, že někteří z nich byli svými otci uznáváni. Mesticové zkrátka nebyli ani indiáni ani Španělé a nebyli zcela přijímáni ani jednou stranou. Inka Garcilaso de la Vega byl velmi ovlivněn oběma kulturami. Na citovaných pasážích *Comentarios* jsme ukázali, že Inka Garcilaso de la Vega velmi miloval svou inckou rodinu. Rád naslouchal příběhům a tradicím, které mu jeho inčtí příbuzní vypravovali. Víme, že pro Inku Garcilasa de la Vegu bylo těžké se s dobytím incké říše – tedy světa jeho matky - vyrovnat. Představit inckou říši v nejlepším světle, a zároveň obhájit konkvistu, byla také jedna z hlavních motivací, které autora k sepsání *Comentarios* vedly. Již v podkapitole 5.1. kapitoly Incká a evropská perspektiva

v *Comentarios reales*, tedy nastiňujeme možná klíčový problém *Comentarios*, a to rozpor, který autor pociťoval. Miloval svou inckou rodinu, obdivoval a uctíval svého otce. Věděl, že Španělé zapříčinili rozpad mocného inckého impéria a vystavili inky značnému utrpení i ponížení. Byl ale také vychováván jako katolík, věřil, že Španělé byli pověřeni Bohem, aby šířili na kontinentě jedinou a správnou víru v jednoho Boha. Na svého otce se autor mohl dívat jako na hrdinu, který tzv. uvedl inky na správnou cestu. Stejně tak ho ale mohl obviňovat z utrpení, které způsobil jeho milované incké rodině, potažmo celému impériu, s jehož historií i tradicí byl Inka Garcilaso de la Vega velmi úzce spjatý.

Na nastíněné otázky se snažíme hledat odpověď v dalších podkapitolách práce. Nejprve analyzujeme vztah, který měl Inka Garcilaso de la Vega se svým otcem. Tento vztah je podle studovaných autorů velmi rozporuplný. Inka Garcilaso de la Vega cítí ke svému otci úctu. Je rozhořčen falešným obviněním, které proti němu vznesla španělská koruna, a snaží se jméno Sebastiána Garcilasy de la Vegy očistit. To, s jakou urputností autor o očištění jména kapitána Sebastiána Garcilasa de la Vegy, usiluje je velmi dobře patrné z citovaných pasáží *Comentarios*, kdy očima autora popisujeme události bitvy u Huarina. Prostřednictvím Garcilasových slov vyprávíme, jak bitvu u Huarina líčili ostatní doboví kronikáři, a předkládáme také Garcilasovu argumentaci, kterou se Garcilaso proti líčení těchto autorů ohrazuje. Svého otce Inka Garcilaso de la Vega oslavuje i v modlitbě, která je vyřčena po jeho smrti. V modlitbě je Sebastián Garcilaso de la Vega oslavován jako pravý křesťan a vzor ctnostného chování. Modlitba má dle studovaných autorů utopický charakter a lze na ní dobře ukázat, jak moc se Inka Garcilaso de la Vega snažil svého otce obhajovat. V průběhu práce jsme na základě studovaných autorit dospěli také k názoru, že Inka Garcilaso de la Vega v *Comentarios* neobhajoval pouze otcovu čest a konkvistu jako takovou. Autor se snažil obhájit i svou vlastní čest. V průběhu celé práce jsme popsali společensko-politickou situaci míšenců v XVI. a na počátku XVII. století. Víme, že narodit se a vyrůstat jako mestic, byť, tak jako je tomu v autorově případě, ve společensky dobře situované rodině, nebylo v koloniální Americe vůbec snadné. Popsali jsme také hodnoty, na kterých byla vystavěna španělská renesanční společnost, kde byl na původ člověka a tzv. *limpieza de sangre*, tedy čistotu krve, kladen velký důraz.

Vraťme se ale ještě ke vztahu Inky Garcilasa de la Vegy s kapitánem Sebastiánem Garcilasem de la Vegou. V jiné části *Comentarios reales* líčí autor příhodu s chřestem,

kteřou citujeme, a ze které je cítit autorova lítost nad vyloučením z hostiny či spíše nad povýšeností, se kterou s ním otec zachází. Je znám také fakt, že Inka Garcilaso de la Vega sloužil svému otci jako píšář či příležitostná obsluha u stolu. V *Comentarios* také zcela chybí scény, ve kterých by Inka Garcilaso de la Vega vyjadřoval svému otci lásku či něhu. Přes všechnu autorovu snahu o někdy až idealistické líčení kapitána nelze tedy nezaznamenat určitou distanci, která mezi nimi panovala.

Inka Garcilaso de la Vega byl míšenec – napůl Španěl napůl indián. Nejprve jsme se tedy zamýšleli nad Garcilasovými španělskými kořeny a jejich reflexi v *Comentarios*. Poté se stejným způsobem zamýšlíme nad Garcilasovými indiánskými kořeny. Popisujeme vřelý vztah, který měl Inka Garcilaso se svým strýcem, a který byl natolik odlišný od chladné úcty, kterou choval ke svému otci. Při četbě *Comentarios* je velmi dobře patrné, že Inka Garcilaso de la Vega incký svět, jehož byl nedílnou součástí, miloval. Miloval svou matku, strýce i ostatní příbuzné, účastnil se a byl svědkem inckých tradic a náboženských rituálů, které inkové, často v utajení, provozovali. Inkové byli nuceni se Španělům podrobit, oficiálně museli přijmout křesťanskou víru i evropské tradice, jejich vlastní tradice, které se však utvářely po celá staletí, nemohly být ze dne na den smazány.

V další podkapitole práce nazvané Inka Garcilaso de la Vega a náboženská otázka se zabýváme tím, jak se Inka Garcilaso de la Vega jako mestic postavil právě k otázce náboženské. Znovu si dovolím zopakovat, že autor je ze své podstaty míšenec, proto na sebe obě perspektivy, tedy incká a evropská v některých částech *Comentarios* vzájemně narážejí. Je to dané právě tím, že autor se svého mestizkého původu nezřekl, naopak se k němu hrdě přihlásil, patří tak k oběma světům, nemůže se tedy přiklonit na tu či onu stranu.

Tento střet zájmů je velmi dobře zřetelný právě v autorově postoji k náboženské otázce. Na náboženských základech postavil autor celou svou obhajobu konkvisty. Ačkoliv Španělé zničili jeho říši, autor věří, že se tak stalo z vyššího - božího- záměru, tedy, že Bůh chtěl, aby Španělé v zemi šířili pravou víru. Zároveň však dodává, že incké náboženství mělo již řadu charakteristik shodných s křesťanstvím, a že inkové vlastně říši na přijetí křesťanství připravili. Při četbě pasáží věnovaných náboženství si znovu uvědomíme, do jaké míry byly obě kultury a oba světy neoddělitelnou součástí autorovy podstaty. Ač zcela přesvědčený křesťan a katolík, protože tak byl vychováván,

hájí autor stejně horlivě jak španělskou stranu, tak samotné inky. Mnozí autoři Inkovi vyčítají, že jako historik Inka Garcilaso de la Vega v líčení náboženské otázky zcela selhal. Snaží se prokázat, že inkové byli na vysokém stupni vývoje a vlastně tak říši na přijetí katolické víry připravili. V horlivosti, se kterou se toto snaží dokázat, zamlčuje některá historická fakta, která by mohla hovořit v neprospěch inků. O to víc ale jako čtenáři vnímáme Garcilasovu sounáležitost s oběma světy.

Z celé práce je zřejmé, že Inka Garcilaso de la Vega obě kultury spojoval. Oproti ostatním peruánským kronikářům měl nespornou výhodu, kterou byla důvěrná znalost obou prostředí a světů a zároveň také znalost obou jazyků. Zastával tedy roli jakéhosi interpreta, prostředníka mezi oběma kulturami. Tomuto tématu se také věnujeme v poslední kapitole této práce.

Inka Garcilaso de la Vega se ke svému původu mestice v *Comentarios* i ve veřejném životě hrdě přihlásil. Vyrůstal jako mestic v dobách, kdy se latinskoamerická společnost teprve začínala utvářet. Mesticové byli nazýváni jako *bastardos*, *hijos de la conquista*, *hijos de ocasión y pecado*, ale také *primeros peruanos*, tedy jako bastardi, děti konkvisty, děti příležitosti a hříchu, ale také jako první Peruánci. Carlos Iván Degregori (1991: 11) ve své předmluvě k dílu Maxe Hernándezze podotýká, že dnes, 400 let po dobytí, není v Peru několik málo mesticů, ale jsou jimi v podstatě všichni Peruánci. Inka Garcilaso de la Vega byl jedním z mnoha mesticů, kteří se v Novém světě narodili. Jako jeden z mála nám však zanechal o svém životě i o době, ve které žil, písemná svědectví.

Jsem si jistá, že s touhou po nalezení vlastní identity, nejistotou a tápání ve vlastních kořenech se potýkala celá řada mesticů. Inka Garcilaso de la Vega však promluvil za ně za všechny. Odvážně ve svém díle hájil jak říši svých inckých předků, jejich tradice, zvyky i náboženství, tak i celou konkvistu. Mnozí kritici na toto hledí jako na určitý rozpor, ale je to právě přirozená sounáležitost k oběma kulturám, která Garcilasa k tomuto chování vede. Inka Garcilaso de la Vega mohl stejně jako mnoho jiných inckou říši zavrhnout a populisticky se přiklonit na stranu mocnějšího Španělska. To, že to však neudělal, i přesto, že žil ve společnosti, která se na mestice dívala skrz prsty, ho činí výjimečným člověkem. Jeho dílo je proto vnímáno nejen jako stěžejní dílo peruánské historie, ale také jako národní „bible“ peruánské identity.

Uzavřeme proto tuto práci slovy Mercedes López Baralt (2011: 287):

*Dvě rasy (španělská a domorodá), dvě kultury (evropská a andská) a dvě historické situace (vítěz a poražený), se odráží v archetypech otce a matky a nechávají nás - čtenáře Comentarios - v úžasu.*⁷³

⁷³[...] *dos razas (española e indígena), dos culturas (europea y andina) y dos condiciones históricas (vencedor y vencido), cifradas en los arquetipos del padre y de la madre. De ahí lo que a los lectores nos deja estupefactos.*“ (Garcilaso de la Vega, 2011: 287).

7. Resumen

El objeto principal de este trabajo era analizar la perspectiva inca y la perspectiva europea en los *Comentarios reales* del Inca Garcilaso de la Vega. A lo largo del trabajo hemos estudiado los *Comentarios reales* desde dos perspectivas – la andina y la europea.

En el segundo capítulo del trabajo hemos hablado brevemente sobre las características principales de la sociedad española del siglo XVI y hemos presentado también el imperio de los incas en la misma temporada. Esos capítulos los hemos incorporado en el trabajo para que se aprecie el contraste existente entre los dos mundos que fueron basados en los valores y tradiciones totalmente distintos. Sigue el capítulo sobre la conquista del imperio de los incas por los españoles, es decir el momento cuando se encuentran las dos culturas – la inca y la europea que son obligadas a la confrontación mutua. Junto con el proceso de la conquista del Nuevo Mundo fue iniciado también el proceso del mestizaje de los españoles con los indios. A este proceso de mestizaje hemos dedicado un capítulo entero.

Inca Garcilaso de la Vega era hijo del conquistador español Sebastián Garcilaso de la Vega y de la princesa incaica Isabel Chimu Ocllo. Era uno de los primeros mestizos que nacieron en el Nuevo Mundo. En su sangre se mezclaban dos culturas y este hecho influyó en su pensamiento y el modo de ver el mundo. El tercer capítulo del trabajo representa una introducción general a la problemática del mestizaje, el objeto de este capítulo era explicar el proceso del mestizaje desde su inicio. Además quisimos explicar las razones histórico-sociales por las que los españoles o criollos despreciaban de los mestizos.

En el resto del trabajo nos ocupamos por el análisis de los *Comentarios reales*. En la obra buscamos las perspectivas incas y las perspectivas europeas. Reflexionamos que significaba nacer y crecer como un mestizo en la América colonial. Sabemos que muchos mestizos eran percibidos por la sociedad de la época como los bastardos, a pesar de que algunos de ellos fueron reconocidos por sus padres. Simplificando el tema los mestizos no eran ni indios ni españoles y como tales no eran aceptados plenamente ni por una de las dos naciones. Inca Garcilaso de la Vega era muy influido por las dos culturas. En los citados pasajes de los *Comentarios reales* hemos demostrado que Inca

Garcilaso de la Vega amaba mucho a su familia inca. Le gustaba escuchar los cuentos y tradiciones de los incas que le contaban sus parientes maternos. Sabemos que para el Inca Garcilaso de la Vega era difícil aceptar la conquista del imperio de los incas – el mundo de su madre. Presentar el imperio de los incas en la mejor luz y al mismo tiempo defender la conquista, era también una de las mayores motivaciones, que llevaron al autor para escribir la obra. Ya en el subcapítulo 5.1. del capítulo „La perspectiva Inca y la perspectiva europea en los Comentarios reales“ presentamos el problema clave de los *Comentarios*, es decir un conflicto interno que el autor sentía. Amaba a su familia inca, admiraba y honraba a su padre. Sabía que los españoles causaron la caída del impero de los incas y era consciente de que los incas tuvieron que pasar por mucho sufrimiento y humillación durante la conquista. Sin embargo el Inca Garcilaso de la Vega era educado como católico. Era convencido de que los españoles fueron una nación a la que Dios eligió para que divulgaran en el continente la única fe verdadera y correcta– la fe en un solo Dios. Inca Garcilaso de la Vega podía concebir a su padre como a un héroe que ayudó a divulgar el cristianismo en el país y así salvar a los incas o también como a un opresor que causó el sufrimiento de su amada familia inca, e incluso de todo el imperio. Sabemos que esos dos puntos de vista competieron en su interior.

En otros subcapítulos del trabajo intentamos encontrar las respuestas a las preguntas presentadas. Primero analizamos la relación del Inca Garcilaso de la Vega con su padre. Esa relación es, según los autores estudiados, llena de contradicciones. Inca Garcilaso de la Vega siente un gran honor a su padre. Está indignado por la falsa acusación que el Consejo de Indias hizo contra su padre e intenta limpiar su nombre. En los pasajes citados de los *Comentarios* se puede percibir bien el feroz, con la que el autor esfuerza honrar el nombre de su padre. Con los ojos del autor describimos los sucesos de la batalla de Huarino. A continuación, a través de las palabras de Garcilaso, contamos como referían sobre la batalla de Huarino los otros cronistas de la época y ofrecemos también la argumentación del Garcilaso con la cual quiere afrontar a las referencias de esos autores. Inca Garcilaso de la Vega celebra a su padre también en un rezo póstumo. En este rezo se celebra el capitán Sebastián Garcilaso de la Vega como un buen cristiano y ejemplo de la buena conducta. Según los autores estudiados el rezo es de carácter utópico y demuestra las ansias del autor de defender el honor de su padre.

Sin embargo nos centraremos a la relación del Inca Garcilaso de la Vega con su padre. En otra parte de los *Comentarios* el autor cuenta sobre un acontecimiento con

el espárrago a la que citamos. En el texto analizado podemos percibir la pena que sintió el autor por ser excluido del bancete, o más bien por la indiferencia con la que le trataba su padre. También es conocido el hecho de que Inca Garcilaso de la Vega sirvió a su padre como el escribano o sirviente de la mesa. Además en los *Comentarios* no encontramos pasajes en los que Inca Garcilaso de la Vega expresaría un sentimiento de amor o de ternura hacia su padre. Podemos constatar que a pesar de todo el esfuerzo del autor de ofrecer una buena imagen de su padre, a veces hasta idealizada, no es posible leer los *Comentarios* sin notar cierta distancia existente entre ellos.

Inca Garcilaso de la Vega era un hombre mestizo – mitad español, mitad indio. Primero hemos reflexionado sobre las raíces españolas del Garcilaso y su reflexión en los *Comentarios*. Luego hemos reflexionado de la misma forma sobre las raíces incas del Garcilaso. En las partes citadas de la crónica demostramos la bonita relación que Inca Garcilaso de la Vega mantenía con su tío y otros parientes maternos. Una relación tan distinta del honor frío que sentía a su padre. Leyendo los *Comentarios* nos damos cuenta de que Inca Garcilaso de la Vega amaba el mundo incaico de su madre y que este mundo formaba una parte inseparable de su ser. Amaba a su madre, a su tío y a otros parientes incas. Asistía y fue testigo de varias tradiciones o ceremonias religiosas de los incas a los cuales los incas practicaban, muchas veces a escondidas. Los incas fueron obligados someterse a los españoles y oficialmente tuvieron que aceptar la religión cristiana y tradiciones europeas. Sin embargo sus propias tradiciones que se formaban durante los siglos no podían desaparecer de un día a otro.

En otro subcapítulo del trabajo llamado „Inca Garcilaso de la Vega y la cuestión religiosa“ nos centramos en la visión de nuestro personaje Inca Garcilaso de la Vega como un hombre mestizo, y su relación con la religión. Otra vez me permito repetir que el autor es un hombre mestizo y por eso las dos perspectivas – la inca y la europea pueden chocarse en ciertas partes de su obra. La causa de ese choque es dada por el hecho de que el autor no renunció de su origen mestizo. En todo lo contrario, Inca Garcilaso de la Vega llamó a sí mismo mestizo de boca llena. Pertenecía a los dos mundos – por eso en su obra no podía inclinarse a una sola parte. Leyendo los pasajes dedicados a la religión nos damos cuenta que las dos culturas formaban una parte inseparable del propio ser del autor con una intensidad inmensa. A pesar de que el autor era un católico y cristiano ejemplar porque así era educado, defendía en su crónica tanto a los españoles como a los incas. Muchos autores le reprochan que en cuanto a la

cuestión religiosa como histórico Garcilaso fracasó completamente. Inca Garcilaso de la Vega intenta demostrar que los incas representaban una sociedad muy desarrollada, comparandola con otras tribus indias y así pudieron preparar el imperio de los incas para la aceptación de la fe católica. El autor intenta demostrar ese hecho con tanta feroz que a veces calla ciertos hechos históricos, que pudieran hablar contra los incas. Creo que debido a este hecho, nosotros como lectores podemos percibir aún más la unidad del Inca Garcilaso de la Vega con los dos mundos.

De todo el trabajo resulta claro que Inca Garcilaso de la Vega conectaba a las dos culturas. A diferencia de otros cronistas peruanos tenía la ventaja que conocía íntimamente las dos culturas, los dos mundos y también los dos idiomas – español y quechua. Por eso podía funcionar como un intérprete entre las dos culturas. A este tema nos dedicamos en el último capítulo del trabajo.

Inca Garcilaso de la Vega se llamó a sí mismo mestizo de boca llena tanto en los *Comentarios* como en la vida pública. Crecía como mestizo en los tiempos cuando la sociedad latinoamericana empezaba a formarse. Los mestizos fueron llamados como *bastardos, hijos de la conquista, hijos de ocasión y pecado*, pero también *primeros peruanos*. Carlos Iván Degregori (1991: 11) en su introducción a la obra de Max Hernández dice, que hoy 400 años después de la conquista en Perú, no hay solo unos pocos mestizos, pero que casi todos los peruanos son mestizos.

Inca Garcilaso de la Vega era uno de muchos mestizos nacidos en el Nuevo Mundo. Pero a diferencia de los otros nos dejó sobre su vida y la época en la que le tocó vivir un testimonio escrito. Estoy convencida que muchos de los mestizos nacidos en el Nuevo Mundo se encontraban con el anhelo por encontrar su propia identidad. Inca Garcilaso de la Vega habló en voz de todos. De forma muy valiente defendió en su obra tanto el imperio de sus parientes incas, sus tradiciones, costumbres y religión como toda la conquista y el mundo de su padre. Muchos críticos perciben ese hecho como una contradicción, pero es la integridad natural a las dos culturas que lleva a Garcilaso a esa conducta. Inca Garcilaso de la Vega podía rechazar el imperio inca e inclinarse al lado de la España. El hecho de que no lo hizo, a pesar de que vivió en una sociedad que miraba a los mestizos con desprecio, hace de él un hombre excepcional. Hoy en día su obra es percibida no solo como la obra principal de la historia peruana, sino también como la biblia nacional de la identidad peruana.

Terminamos este trabajo con las palabras de Mercedes López Baralt (2011: 287):

„[...] dos razas (española e indígena), dos culturas (europea y andina) y dos condiciones históricas (vencedor y vencido), cifradas en los arquetipos del padre y de la madre. De ahí que lo que a los lectores nos deja estupefactos“ (López Baralt, 2011: 287).

8. Seznam použité literatury

8.1. Primární textové prameny

- 1) GARCILASO DE LA VEGA, Inca. *Comentarios Reales* [online]. Simon Chara. Lima, 2009 [cit. 1. 6. - 20. 11. 2013]. Dostupné z:
<http://www.scribd.com/doc/14659195/Inca-Garcilaso-de-La-Vega-Comentarios-Reales-Obra-Completa>
- 2) GARCILASO DE LA VEGA, Inca. *Historia general del Perú* [online]. Simon Chara. Lima, 2009 [cit. 1.6. - 20. 10. 2013]. Dostupné z:
<http://shemer.mslib.huji.ac.il/lib/W/ebooks/001531298.pdf>
- 3) GARCILASO DE LA VEGA, Inca. *Comentarios reales: selección*. Enrique Pupo - Walker. Madrid: Cátedra, c1996, 315 p. Letras hispánicas, 410. ISBN 84-376-1416-3.
- 4) GARCILASO DE LA VEGA, Inca a Pról., ed. y cronología Aurelio Miro Quesada. PRÓL., ED. Y CRONOLOGÍA AURELIO MIRO QUESADA. *Comentarios reales de los Incas* [online]. 2a ed. Caracas: Biblioteca Ayacucho, 1985. ISBN 84-660-0136-0. Dostupné z:
http://www.bibliotecayacucho.gob.ve/fba/index.php?id=97&backPID=103&tt_products=5
- 5) GARCILASO DE LA VEGA, Inca a Pról., ed. y cronología Aurelio Miro Quesada. PRÓL., ED. Y CRONOLOGÍA AURELIO MIRO QUESADA. *Comentarios reales de los Incas* [online]. 2a ed. Caracas: Biblioteca Ayacucho, 1985. ISBN 84-660-0136-0. Dostupné z:
http://www.bibliotecayacucho.gob.ve/fba/index.php?id=97&backPID=103&tt_products=6

8.2. Sekundární textové prameny

- 6) (EDITOR), Fernando Iwasaki Cauti. *Jornadas contadas a Montilla: el Inca Garcilaso y el mestizaje en Indias*. Córdoba: Obra Social y Cultural Cajasur, 1996. ISBN 84-795-9125-0.
- 7) BAQUERO, Gastón. *Indios, blancos y negros en el caldero de América*. Madrid, 1991. ISBN B004X0DIAW
- 8) CÁMARA INIESTA, Amalia. *El valor literario de la obra de Inca Garcilaso de la Vega*. 1982. vyd. Madrid: Universidad Complutense de Madrid.
- 9) DE LA RIVA AGUERO, José. *Examen de la primera parte de los Comentarios Reales de Inca Garcilaso de la Vega*. 2009. ISBN 978-0559931000.
- 10) DEL PINO DÍAZ, Fermín. *El mestizaje en los Andes y la obra del Inca Garcilaso desde una perspectiva antropológica*. GARRIDO ARANDA, Antonio. *El Inca Garcilaso entre Europa y América*. Córdoba [Spain]: Caja Provincial de Ahorros de Córdoba, 1994, s. 181-200. Colección Plaza Mayor (Córdoba, Spain), 13. ISBN 8488218206.
- 11) DOSTÁLOVÁ, Dominika. *Jihoamerické civilizace (zejména incká) z antropologické perspektivy*. 2006. 161 l. Dostupné z: http://is.muni.cz/th/63617/prif_m/DP_9.pdf
- 12) FERNANDÉZ, Carlos. *Pizarro y la conquista del Perú*. Barcelona: Planeta-De Agostini, 1995. ISBN 84-395-4178-3.
- 13) GARRIDO ARANDA, Antonio. *El Inca Garcilaso entre Europa y América*. Córdoba [Spain]: Caja Provincial de Ahorros de Córdoba, 1994, 306 p. Colección Plaza Mayor (Córdoba, Spain), 13. ISBN 84-882-1820-6.
- 14) GRUZINSKI, Carmen Bernand y Serge. *Historia del nuevo mundo*. 1a. ed. en español. México, D.F: Fondo de Cultura Económica, 1999. ISBN 96-816-5478-1.

- 15) GRUZINSKI, Serge a [traducción de Enrique Folch GONZÁLEZ]. *El pensamiento mestizo: cultura amerindia y civilización del renacimiento*. 1a ed. en la colección Bolsillo. Barcelona: Paidós, 2007. ISBN 978-844-9320-156.
- 16) HEMMING, John. *Dobytí říše Inků*. 1970. vyd. Praha: Odeon, 1977, 442 s. Klub čtenářů, sv. 408.
- 17) HERNÁNDEZ, Max. *Memoria del bien perdido*. 1ra. ed. peruana, corr. y aum. por el autor. BPP, Biblioteca Peruana de Psicoanálisis. ISBN 84-893-0323-1.
- 18) HOUSKOVÁ, Anna. *Imaginace Hispánské Ameriky: Hispanoamerická kulturní identita v esejkách a v románech*. Vyd. 1. Praha: Torst, 1998, 205 p. ISBN 80-721-5069-3.
- 19) CHALUPA, Jiří. *Dějiny Španělska v datech*. 1. vyd. Praha: Libri, 2011, 551 s. ISBN 978-807-2774-821.
- 20) KRÍŽOVÁ, Markéta. *Inkové: nejmocnější indiánský stát*. Vyd. 1. Praha: Aleš Skřivan ml., 2006, 139 s. Karavela, sv. č. 2. ISBN 80-864-9321-0.
- 21) LABAYEN, Juan B. Olaechea. *El mestizaje como gesta*. Madrid: Editorial MAPFRE, 1992. ISBN 84-710-0598-0.
- 22) LÓPEZ-BARALT, Mercedes. *El Inca Garcilaso, traductor de culturas*. Frankfurt am Main: Vervuert, 2011, 336 p. ISBN 978-848-4895-848.
- 23) MIRÓ QUESADA S., AURELIO, Miró Quesada S., Aurelio. *El Inca Garcilaso*. Lima, Perú: Pontificia Universidad Católica del Perú, Fondo Editorial, 1994, 406 p. ISBN 84-839-0966-9.
- 24) MORA VALCÁRCEL, Carmen de, Guillermo SERÉS a Mercedes SERNA. *Humanismo, mestizaje y escritura en los Comentarios reales*. Madrid: Iberoamericana, 2010, 390 pages. ISBN 978-386-5276-117.
- 25) MÖRNER, Magnus. *El Inca Garcilaso, el mestizaje y el encuentro de culturas en Hispanoamérica*. GARRIDO ARANDA, Antonio. *El Inca Garcilaso entre Europa y América*. Córdoba [Spain]: Caja Provincial de Ahorros de Córdoba, 1994, s. 169-180. Colección Plaza Mayor (Córdoba, Spain), 13. ISBN 8488218206.

- 26) NAVARRO, Isidoro Moreno. *Los cuadros del Mestizaje americano; estudio antropológico del Mestizaje*. Madrid: Ediciones J. Porrúa Turanzas, 1973. ISBN 84-300-5687-4.
- 27) OVIEDO, José Miguel. *Historia de la literatura hispanoamericana*. Madrid: Alianza Editorial, c1995-c2001, 4 v. ISBN 84206472094.
- 28) PÉREZ DE BARRADAS, José. *Los mestizos de América*. Madrid.: Espasa-Calpe, 1976. ISBN 84-239-1610-3.
- 29) PÉREZ, José. El tránsito de la Edad Media a la Moderna. GARRIDO ARANDA, Antonio. *El Inca Garcilaso entre Europa y América*. Córdoba [Spain]: Caja Provincial de Ahorros de Córdoba, 1994, s. 31-42. Colección Plaza Mayor (Córdoba, Spain), 13. ISBN 8488218206.
- 30) PUPO-WALKER, Enrique. *Historia, creación y profecía en los textos del Inca Garcilaso de la Vega*. Madrid: J. Porrúa Turanzas, 1982, vi, 205 p., [2] leaves of plates : ill. ISBN 84-731-7113-6.
- 31) SÁINZ DE MEDRANO, Luis a Cristina BRAVO ROZAS. *Antología de la literatura hispanoamericana: textos y comentarios*. Madrid: Editorial Verbum, c2001-, v. <1 >. ISBN 84-796-2209-1.
- 32) SÁNCHEZ, Cristina de Lama. *Vida y costumbres de los Incas*. Madrid: Edimat Libros, 2007. ISBN 978-849-7648-332.
- 33) SANCHÍZ OCHOA, Pilar. Mestizaje y aculturación en América. GARRIDO ARANDA, Antonio. *El Inca Garcilaso entre Europa y América*. Córdoba [Spain]: Caja Provincial de Ahorros de Córdoba, 1994, s. 201-210. Colección Plaza Mayor (Córdoba, Spain), 13. ISBN 8488218206.
- 34) SERÉS, Guillermo. Los Comentarios reales y la historia universal. MORA VALCÁRCEL, Carmen de, Guillermo SERÉS a Mercedes SERNA. Humanismo, mestizaje y escritura en los Comentarios reales. Madrid: Iberoamericana, 2010, s. 296-319. ISBN 9783865276117.

- 35) SERNA, Mercedes. *Crónicas de Indias: antología*. Madrid: Cátedra, c2000, 527 p. ISBN 84-376-1835-5.
- 36) UBIETO ARTETA, Antonio. *Dějiny Španělska*. 3., dopl. vyd. Překlad Simona Binková. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2007, 915 s. Dějiny států (Nakladatelství Lidové noviny). ISBN 978-807-1068-365.
- 37) VALBUENA BRIONES, Ángel. *Literatua hispanoamericana*. Barcelona, 1969. ISBN 8211342.

8.3. Studie

- 1) DE LA RIVA AGÜERO, José. Elogio del Inca Garcilaso. [online]. 1916. Dostupné z: <http://es.scribd.com/doc/110233029/1916-Riva-Aguero-Elogio-Del-Inca-Garcilaso>
- 2) VEGA CERNUDA, Miguel A. Lenguas, farautes y traductores en el encuentro de los mundos. *Hieronymus Complutensis*[online]. 2004, č. 11 [cit. 2013-10-08]. Dostupné z: http://cvc.cervantes.es/lengua/hieronymus/numero_11.htm
- 3) ZUMATEA ARAUSO, Marisol. Inca Garcilaso de la Vega: identidad mestiza.: Museos, casas, colecciones y legado en Cusco-Perú y Montilla-España. [online]. Alicante, 2009 Dostupné z: <http://www.cervantesvirtual.com/obra/inca-garcilaso-de-la-vega--identidad-mestiza-museos-casas-colecciones-y-legado-en-cuscoper-y-montillaespaa-0/>